PAUL AUSTER

KIRMIZI DEFTER

GERÇEK ÖYKÜLER

CAN

ÖYKÜ

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
İLKNUR ÖZDEMİR

Can Yayınları: 527
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 214

The Red Notebook, Paul Auster
© Paul Auster, 1992, 1995, 2000, 2002
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 1993
Bu eserin Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: 1994
6. basım: Haziran 2008

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Serap Bertay
Düzelti: Fulya Tükel

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-510-546-8

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Paul Auster
KIRMIZI DEFTER
GERÇEK ÖYKÜLER

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren
İLKNUR ÖZDEMİR

CAN YAYINLARI

PAUL AUSTER'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTAPLARI

NEW YORK ÜÇLEMESİ / *roman*
KEHANET GECESİ / *roman*
YANILSAMALAR KİTABI / *roman*
KÖŞEYE KISTIRMAK / *roman*
TIMBUKTU / *roman*
YALNIZLIĞIN KEŞFİ / *anı-roman*
ŞANS MÜZİĞİ / *roman*
SON ŞEYLER ÜLKESİNDE / *roman*
YÜKSEKLİK KORKUSU / *roman*
LEVIATHAN / *roman*
BROOKLYN ÇILGINLIKLARI / *roman*
DUMAN / SURAT MOSMOR / *senaryo*
CEBİ DELİK / *özyaşamöyküsü*
AY SARAYI / *roman*
YAZI ODASINDA YOLCULUKLAR / *roman*

Paul Auster, 1947 yılında ABD'nin New Jersey eyaletinde, Newark'ta doğdu. Daha 12 yaşındayken, önemli bir çevirmen olan amcasının kitaplarını okuyarak edebiyata büyük bir ilgi duymaya başladı. Columbia Üniversitesi'nde Fransız, İngiliz ve İtalyan edebiyatı okuduktan sonra dört yıl kadar Fransa'da yaşadı, Fransız yazarlardan çeviriler yaptı. 20. yüzyıl Fransız şiiri üstüne önemli bir antoloji hazırladı. İlk kez 1987'de *New York Üçlemesi* adlı yapıtıyla büyük ilgi gördü. Daha sonra *Ay Sarayı, Kehanet Gecesi, Köşeye Kıstırmak, Son Şeyler Ülkesinde, Leviathan, Şans Müziği, Timbuktu, Yanılsamalar Kitabı, Yükseklik Korkusu, Brooklyn Çılgınlıkları* ve *Yazı Odasında Yolculuklar* adlı romanları, *Yalnızlığın Keşfi* adlı anı-romanı, *Kırmızı Defter* adlı öykü kitabı birbirini izledi. Auster, eşi yazar Siri Hustvedt ve iki çocuğuyla birlikte New York, Brooklyn'de oturuyor.

İlknur Özdemir, İstanbul doğumlu. İstanbul Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi mezunu. Almanca ve İngilizce'den çok sayıda çevirisi var. Başlıca çevirileri arasında *Yalnızlığın Keşfi* (Paul Auster), *Tarçın Dükkânları* (Bruno Schulz), *Stiller* (Max Frisch), *Amok Koşucusu* (Stefan Zweig), *İrlanda Güncesi* (Heinrich Böll), *Saatler* (Michael Cunningham), *Küçük Şeylerin Tanrısı* (Arundhati Roy), *Utanç* (Coetzee), *Katran Bebek* (Toni Morrison), *Bech Döndü* (John Updike), *Gün Boyu Gece Yarısı* (Hanif Kureishi) sayılabilir.

Kırmızı Defter'in bu genişletilmiş basımında,
Paul Auster'ın kitaba eklediği
yeni öyküler de yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Kırmızı Defter 13

Neden Yazıyorum? 61

Kaza Raporu 81

Hiçbir Anlamı Yok 93

Carol Mann için

KIRMIZI DEFTER

1

1972 yılında, yakın bir kız arkadaşımın yasalarla başı derde girdi. O yıl İrlanda'da, Sligo kenti yakınlarındaki küçük bir köyde yaşıyordu. Onu ziyarete gittiğim bir gün sade giyimli bir detektif, arkadaşımın oturduğu küçük eve arabayla gelip bir mahkeme celbi getirdi. Konu, arkadaşımın bir avukata başvurmasını gerektirecek kadar ciddiydi. Sağa sola akıl danışan arkadaşıma birisi önerildi ve ertesi sabah da, bu adamla buluşup konuyu görüşmek üzere ikimiz bisikletlerimize atlayıp kente gittik. Adamın çalıştığı hukuk bürosunun adının *Argue ve Phibbs*[1] olduğunu görünce çok şaşırdım.

Bu anlattığım, gerçek bir öyküdür. Sözlerimden kuşkuya düşenler varsa onlara Sligo'ya gidip bu öyküyü uydurup uydurmadığımı kendi gözleriyle görmelerini öneririm. Şu son yirmi yıldır bu iki ad beni oldukça eğlendirdi, öte yandan Argue ile Phibbs'in gerçekten var olduklarını kanıtlayabilsem de bu iki adm bir araya gelmesi (birleşip

[1] Tartışma ve küçük yalanlar. (Ç.N.)

daha da keyifli bir şaka oluşturacak, hukuk mesleğini alabildiğine yüceltecek biçimde), benim hâlâ inanmakta güçlük çektiğim bir şey.

Son aldığım bilgilere göre, ki üç-dört yıl öncesine dayanıyor bilgilerim, bu şirketin işleri hâlâ tıkırında gidiyor.

2

Ertesi yıl (1973), Fransa'nın güneyindeki bir çiftlik evinde bekçi olarak çalışmak üzere bir iş teklifi aldım. Kız arkadaşım hukuki sorunlarını çoktan çözümlemişti; aramızdaki bir başlayıp bir biten ilişki yeniden başlama döneminde olduğundan güçlerimizi birleştirip o işe birlikte girmeye karar verdik. O ara ikimiz de meteliksizdik, bu teklif olmasaydı Amerika'ya dönmemiz gerekiyordu, ki henüz ikimiz de bunu yapmaya hazır değildik.

Sonunda tuhaf bir yıl geçirdik. Doğrusunu isterseniz güzel bir yerdi orası: Bir yanında üzüm bağları, bir yanında orman olan, on sekizinci yüzyıldan kalma kocaman taş bir bina. En yakın köy iki kilometre uzaktaydı, ama köyün nüfusu kırk kişiyi geçmiyordu, ayrıca köylülerin hiçbiri de altmış-yetmiş yaşından genç değildi. İki genç yazarın bir yıl geçirmesi için ideal bir yerdi orası ve L. ile ben orada sıkı çalıştık, o evde ikimizin de aklına bile gelmeyecek kadar çok şey başardık.

Öte yandan sürekli olarak felaketin neredey-

se eşiğinde yaşıyorduk. Paris'te yaşayan bir Amerikalı karı koca olan işverenlerimiz bize her ay küçük bir maaş (elli Dolar), arabanın yakıtı için bir ödenek ve ev halkından sayılan Labrador retriever cinsi iki köpeğin bakımı için bir para gönderiyorlardı. Tümden bakılınca cömert bir teklifti bu. Kira ödemiyorduk, aldığımız aylık geçimimize yetecek miktarda olmasa bile aylık masraflarımızın önemli bir bölümünü karşılayabiliyordu. Planımız, bize gereken paranın geri kalanını çeviri yaparak kazanmaktı. Paris'ten ayrılıp kent dışına yerleşmeden önce, o yılı geçirmemize yardım edecek birkaç iş ayarlamıştık. Ancak, yayıncıların genellikle borçlarını ödemekte pek aceleci davranmadıklarını hesaba katmamıştık. Ayrıca, bir ülkeden bir başka ülkeye gönderilen çekleri tahsil etmenin haftalar sürebileceğini, tahsil edilebildiklerinde de banka ve döviz kuru masraflarının, çekin üzerindeki rakamı azalttığını da aklımıza getirmemiştik. L. de ben de bu konuda hata payı ya da yanlış hesaplama payı bırakmadığımızdan kendimizi sık sık umarsız durumlarda buluyorduk.

Şiddetli nikotin krizleri geçirdiğimi anımsıyorum, bedenim tütünsüzlükten taş kesilmiş durumda, bozuk para bulabilmek umuduyla kanepenin yastıklarını altüst ediyor, dolapların arkasında sürünüyordum. On sekiz santime (üç buçuk sent kadar bir para), dörtlü paketler halinde satılan Parisiennes marka sigaralardan alınabiliyordu. Köpekleri beslerken onların benden daha iyi şeyler yediğini düşündüğümü anımsıyorum. Bir

kutu köpek maması açıp akşam yemeğinde yesek mi diye L. ile ciddi ciddi konuştuğumuzu da anımsıyorum.

O yıl, bu söylediğim dışında tek gelirimiz, James Sugar adında bir adamdan gelen para oldu. (Metaforik adlarda ısrar ediyor değilim, ancak gerçek gerçektir, bu konuda elimden bir şey gelmez.[1]) Sugar, National Geographic dergisinde kadrolu fotoğrafçı olarak çalışıyordu ve bulunduğumuz bölgeyle ilgili bir yazı konusunda bizim patronlardan biriyle işbirliği yapması nedeniyle hayatımıza girmişti. Aylarca fotoğraf çekti, derginin sağladığı bir kiralık arabayla Provence'i bir baştan bir başa dolaştı; ne zaman ormanın bizim bulunduğumuz tarafına geçse geceyi bizimle geçirirdi. Dergi onun masraflarını da karşıladığından, otel giderleri için ayrılan parayı nazik bir biçimde avucumuza sıkıştırırdı. Yanlış hatırlamıyorsam bu miktar bir gece için elli Franktı. Aslında L. ile ben fotoğrafçının özel hancısı olmuştuk, Sugar çok da sevimli bir adam olduğundan onu görmek bizi sevindiriyordu. Tek sorun, onun ne zaman ortaya çıkacağını hiçbir zaman bilememizdi. Asla önceden telefon etmezdi, iki gelişi arasında çoğu zaman haftalar geçerdi. Bu yüzden ona pek güvenmemeyi öğrendik. Damdan düşer gibi çıkagelir, parlak mavi arabasını kapının önüne çeker, bir-iki gece kalır ve sonra yeniden kayıplara karışırdı. Her gidişinde, onu bir daha görmeyeceğimizi düşünürdük.

[1] *Sugar*: Şeker. (Ç.N.)

En kötü günlerimizi, kış sonu ve ilkbahar başına rastlayan dönemde geçirdik. Çeklerimiz gelmedi, köpeklerden biri çalındı, mutfakta depolanmış yiyecekleri azar azar tüketerek günlerimizi geçirdik. Sonunda elimizde bir çuval soğan, bir şişe sıvı yağ ve bizim bu eve taşınmamızdan önce birinin alıp bıraktığı hazır bir pasta altından –bir önceki yazdan kalma bayat bir şey– başka bir şey kalmadı. L. ile ben bütün sabah ve öğleden sonra dayandık, ama saat iki buçuk olduğunda açlıktan gözümüz döndü, son yemeğimizi hazırlamak üzere mutfağa gittik. Neredeyse hiçbir malzememiz kalmadığından hazırlayabileceğimiz tek yemek soğanlı pasta gibi görünüyordu.

Uyduruk yemeğimizi fırına sokalı yeterince zaman geçtiğine hükmederek onu çıkardık, masaya koyduk ve giriştik. Hiç beklemiyorduk ama tadı çok hoşumuza gitti. Hatta, bu soğanlı tartın şimdiye dek yediğimiz en lezzetli yemek olduğunu ileri sürecek kadar abarttık, oysa kuşkusuz bir numaraydı bu, moralimiz bozulmasın diye giriştiğimiz umarsız bir çabaydı. Ancak birkaç lokma çiğnedikten sonra moralimiz bozuldu. İsteme istemeye –hem de ne kadar istemeye istemeye– tartın tam olarak pişmediğini, orta kısmının yenmeyecek kadar soğuk olduğunu itiraf etmek zorunda kaldık. Tartı pişmesi için on-on beş dakikalığına yeniden fırına koymaktan başka yapacak bir şey yoktu. Ne kadar aç olduğumuz ve tükürük bezlerimizin az önce uyarıldığı düşünülürse tarttan vazgeçmemizin pek kolay olmadığı anlaşılır.

Sabırsızlığımızı bastırmak amacıyla şöyle bir

dolaşmak için dışarı çıktık, mutfaktaki güzel kokulardan uzaklaşırsak zamanın daha çabuk geçeceğini düşünmüştük. Anımsadığım kadarıyla evin çevresinde bir tur attık, belki de iki. Belki –şimdi anımsayamadığım– bir konuda derin bir konuşmaya dalmış da olabiliriz, ama nasıl oldu, evden ne kadar süre uzak kaldık bilmiyorum, yeniden içeri girdiğimizde mutfağı duman içinde bulduk. Fırına koşup tartı çıkardık, ama geç kalmıştık. Yemeğimiz mahvolmuştu. Yanıp kül olmuştu, kapkara kömür gibi bir kütleye dönüşmüştü, bir tek parçası bile kurtulamamıştı.

Şimdi kulağa komik bir öykü gibi geliyor ama o sırada komikten başka her şeye benziyordu. Karanlık bir deliğe yuvarlanmıştık, ikimizin aklına da bir çıkış yolu gelmiyordu. Yetişkin olmak için çabaladığım onca yıl boyunca gülmeye ya da şaka yapmaya bu kadar uzak olduğum bir başka an anımsamıyorum. Sonum gelmişti ve geldiğim nokta gerçekten korkunç ve ürkütücüydü.

Bu anlattığım, öğleden sonra saat dörtte olmuştu. Aradan bir saat geçmeden maceraperest Bay Sugar ansızın ortaya çıktı, bir toz bulutu içinde, çakıl taşlarını ve toprakları dört bir yana savurarak kapıya yanaştı. O sahneyi bütün dikkatimi toplayarak düşünürsem, arabadan atlayıp bizi selamladığında yüzünde beliren o saf ve aptalca gülümsemeyi hâlâ gözlerimin önüne getirebiliyorum. Bir mucizeydi bu. Gerçek bir mucizeydi, ben de buna kendi gözlerimle tanık olmuş, etimle kemiğimle yaşamıştım. O âna kadar bu tür şeylerin yalnızca kitaplarda olduğunu sanırdım.

O gece Sugar bizi iki yıldızlı bir lokantada akşam yemeğine götürdü. Bolca, tıka basa yedik, birkaç şişe şarap devirdik, gülmekten yerlere yattık. Yine de, o yediklerimiz ne kadar lezzetli olursa olsun, o yemekle ilgili bir tek şey bile anımsamıyorum. Oysa soğanlı tartın tadı hâlâ damağımda.

3

New York'a dönmemin üzerinden çok geçmemişti ki (1974) bir arkadaşım bana aşağıdaki hikâyeyi anlattı. Olay, tahminen İkinci Dünya Savaşının son aylarında, Yugoslavya'da geçiyor.

S.'nin amcası, Nazi işgaline karşı savaşan bir Sırp Partizan grubunun üyesiymiş. Bir sabah, o ve grup arkadaşları uyandıklarında Alman Birliklerince kuşatılmış olduklarını görmüşler. Kent dışında bir yerde bir çiftlikte kıstırılmış durumdaymışlar, yerde bir karış kar varmış, çıkış yolu da yokmuş. Ne yapacaklarını bilemediklerinden adamlar kura çekmeye karar vermişler. Planları, çiftlikten birer birer dışarı fırlamak, karların içinden koşmak ve kurtulup kurtulamayacaklarını görmekmiş. Çekilen kuraya göre S.'nin amcası üçüncü sıradaymış.

İlk adam karla kaplı tarlada koşarken S.'nin amcası pencereden onu seyretmiş. Birden ormanın öte tarafından makineli tüfekle ateş açılmış ve adam vurulmuş. Hemen arkasından ikinci adam fırlamış dışarı ve onun başına da aynı şey

gelmiş. Makineli tüfekler taramaya başlamışlar ve adam karların içine cansız düşmüş. Sonra sıra arkadaşımın amcasına gelmiş. Kapıda duraklayıp duraklamadığını bilmiyorum, o sırada kafasından ne gibi düşünceler geçtiğini de bilmiyorum. Bana anlatılan, onun koşmaya başladığı, canını dişine takıp karların içinden ok gibi geçtiği. Koşmanın sonu gelmeyecek gibiymiş. Sonra, ansızın, bacağında bir acı duymuş. Bir saniye sonra da bedenine müthiş bir sıcaklık yayılmış, hemen arkasından da bayılmış.

Uyandığında kendini bir köylünün at arabasında sırtüstü yatar bulmuş. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyormuş, nasıl kurtarılmış olduğunu da. Gözlerini açtığında, bir köy yolunda, bir katırın ya da atın çektiği bir arabada yatıp önünde oturan köylünün kafasının arkasına bakar bulmuş kendini. O kafanın arkasını birkaç saniye seyretmiş, sonra ormandan gürültülü patlamalar duyulmaya başlamış. Hareket edemeyecek kadar güçsüz olduğundan o kafanın arkasını seyretmeyi sürdürmüş, ama kafa birden bire yok oluvermiş. Köylünün bedeninin üzerinden uçuvermiş, bir an önce eksiksiz bir adamın oturduğu yerde şimdi kafası olmayan bir adam oturuyormuş.

Gürültüler, karmaşa. Atın arabayı sürmeye devam edip etmediğini bilmiyorum, ancak birkaç dakika, hatta belki de saniye içinde çok sayıda Rus birlikleri görünmüş yolda. Cipler, tanklar, bir sürü asker. Birliklerin komutanı S.'nin amcasının bacağına göz atar atmaz onu hemen yakında ko-

nuşlandırılmış revire göndermiş. Bu revir, üflesen yıkılacak bir tahta barakadan başka bir şey değilmiş, bir kümes belki de ya da bir çiftliğin müştemilatı. Oradaki Rus ordu doktoru bacağın artık kurtarılamayacağını söylemiş. Çok ağır bir yara almış, demiş, kesmesi gerekiyormuş.

Arkadaşımın amcası haykırmaya başlamış. 'Bacağımı kesmeyin!' diye bağırıyormuş. 'Lütfen, yalvarıyorum, bacağımı kesmeyin!' Ama kimse ona kulak vermiyormuş. Hastabakıcılar onu ameliyat masasına kayışla bağlamışlar, doktor da testereyi almış eline. Tam bacağın derisini delmek üzereyken bir patlama daha olmuş. Revirin tavanı çökmüş, duvarlar göçmüş, barakanın tamamı yok olmuş. S.'nin amcası bir kez daha bayılmış.

Bu kez uyandığında kendini bir yatakta bulmuş. Çarşaflar temiz ve yumuşakmış, odada hoş kokular varmış, bacağı da yerinde duruyormuş. Birden karşısında güzel bir genç kadın görmüş. Kendisine gülümsüyor, kaşıkla et suyu içiriyormuş. Nasıl olduğunu bilmese de bir kez daha kurtarılmış ve bir başka çiftlik evine taşınmışmış. Kendine geldikten dakikalar sonra bile S.'nin amcası ölü mü yoksa hayatta mı olduğunu anlayamamış. Belki de cennetteyimdir, diye bile düşünmüş.

İyileşme döneminde o evde kalmış ve o güzel genç kadına âşık olmuş, ancak bu duyguları bir sonuca ulaşmamış. Nedenini söyleyebilmek isterdim ancak S. bana ayrıntı vermedi. Bildiğim tek şey, amcasının bacağının kesilmemiş olduğu ve savaş biter bitmez yeni bir hayata başlamak üze-

re Amerika'ya göç ettiği. Nasıl olduysa (hangi koşullar altında gerçekleştiğini bilemiyorum) sonunda Chicago'da sigortacılığa başlamış.

4

L. ile 1974 yılında evlendim. Oğlumuz 1977'de doğdu ama bir yıl sonra evliliğimiz sona erdi. Bütün bunların şimdi bir önemi yok, ancak 1980 ilkbaharında yaşadığım bir olayın temelini oluşturduğu için anlatıyorum.

O sıralarda ikimiz de Brooklyn'de oturuyorduk, evlerimiz birbirinden üç-dört sokak uzaktaydı, oğlumuz zamanını bu iki ev arasında bölüştürüyordu. Bir sabah Daniel'i alıp anaokuluna götürmek üzere L.'nin evine uğradım. Apartmana girdim mi yoksa Daniel mi merdivenlerden indi, şimdi tam olarak anımsayamıyorum, ancak Daniel'le birlikte oradan uzaklaşmak üzereyken L.'nin üçüncü kattaki evinin penceresini açıp bana bir on sentlik attığı net olarak aklımda. Bunu neden yaptığını da unutmuşum. Belki arabasının parkometre süresini uzatmam içindi, belki de benden bir iş istiyordu, bilemiyorum. Aklımda kalan tek şey, açık pencere ve havada uçan on sentliğin görüntüsü. Bu sahneyi öyle berrak anımsıyorum ki sanki o ânın fotoğraflarını incelemişim, sanki o

sahne o günden beri sürekli görmekte olduğum bir düşün bir bölümü.

Ama on sentlik, bir ağacın dalına çarptı ve kavis çizerek elime doğru gelişi kesintiye uğradı. Ağaçtan yere sıçradı, yakınlarda bir yere sessizce düştü ve gözden kayboldu. Yere eğilip kaldırımda aradığımı anımsıyorum, ağacın dibindeki yaprakların ve dalların arasını karıştırdığımı da, ama para görünürde yoktu. İlkbahar başlarındaki bu olayı net olarak anımsıyorum çünkü aynı gün daha geç bir saatte Shea Stadyumunda bir beysbol maçına gittim, sezonun ilk maçıydı. Bir arkadaşıma bilet verilmiş, o da beni birlikte gitmek için davet etmişti. Daha önce hiç açılış maçına gitmemiştim, bu yüzden o günü çok net anımsıyorum.

Stadyuma erken gittik (biletleri belli bir gişeden almamız filan gerekiyordu), arkadaşım bilet işini halletmeye gittiğinde ben onu stadyumun giriş kapılarından birinin önünde bekledim. Ortalıkta hiç kimse yoktu. Bir sigara yakmak için ufak bir girintinin içine sığındım (o gün hava çok rüzgârlıydı), ayağımın 5-6 santim ötesinde yerde bir on sentlik duruyordu. Eğildim, parayı alıp cebime koydum. Kulağa gülünç gelebilir ama o on sentliğin, o sabah Brooklyn'de kaybettiğim on sentlik olduğuna emindim.

5

Oğlumun gittiği anaokulunda, annesiyle babası ayrılmak üzere olan bir küçük kız vardı. Babasından çok hoşlanıyordum, hayatını mimari projelerden kazanan gayretli bir ressamdı. Tablolarının çok güzel olduğunu düşünüyordum, ama şansı yoktu, tablo alıcılarını yapıtlarını desteklemeleri için ikna edemiyordu. Bir tek kez sergi açabilmişti, onda da resim galerisi kapanmıştı.

B. ile yakın arkadaş değildik ancak birlikte olmaktan hoşlanıyorduk ve ne zaman onu görsem eve onun sebatına ve serinkanlılığına bir kez daha hayran olarak dönüyordum. Sızlanan ya da kendine acıyan biri değildi. Son yıllarda ne kadar sıkmtı çekmiş olursa olsun (bitmeyen para sorunları, sanattaki başarısızlığı, ev sahibinin evden çıkarma konusundaki tehditleri, eski karısıyla yaşadığı güçlükler), bunların hiçbiri onun dengesini bozuyor gibi görünmüyordu. Her zamanki tutkusuyla resim yapmayı sürdürüyordu, birçok kimse gibi kendisinden daha yeteneksiz olmalarına karşın daha iyi durumda olan başka sanatçıları kıskanıp onlara bozulmuyordu.

Kendi tabloları üzerinde çalışmadığı zamanlar Metropolitan Müzesine gidip eski ustaların yapıtlarının kopyalarını çıkarırdı. Caravaggio'nun bir tablosunun bana oldukça ilginç gelen bir kopyasını yaptığını anımsıyorum. Aslında kopya değil de bir taklidiydi, özgün tablonun birebir tıpkısıydı. Müzeye yaptığı bu ziyaretlerden birinde Teksaslı bir milyoner B.'yi çalışırken görmüş ve öylesine etkilenmiş ki Renoir'ın bir tablosunun bir kopyasını ısmarlamış ona, sonra da tabloyu nişanlısına hediye etmiş.

B. oldukça uzun boyluydu (bir doksan beş ya da ya da iki metre), yakışıklıydı ve kibardı; bu özellikleri onu kadınlar karşısında oldukça çekici kılıyordu. Boşanması gerçekleşip de yeniden ortalıkta görünmeye başladığında kadın arkadaş bulmakta hiç zorlanmadı. Onu yılda iki-üç kez görebiliyordum ancak, ama ne zaman görsem hayatında bir başka kadın vardı. Belli ki bu kadınların hepsi ona deli oluyorlardı. Neler hissettiklerini anlamak için B.'ye nasıl baktıklarını görmek yeterliydi, ama nedense bu ilişkilerin hiçbiri uzun ömürlü olmuyordu.

İki ya da üç yıl sonra B.'nin ev sahibi sonunda tehditlerini gerçekleştirdi ve onu evden attı. B. kentten ayrıldı, onunla bağlantım koptu.

Aradan birkaç yıl daha geçti ve sonra bir gece B. bir yemekli toplantıya katılmak üzere kente döndü. Karımla ben de davetliler arasındaydık, B.'nin evlenmek üzere olduğunu bildiğimizden müstakbel eşiyle nasıl tanıştığını anlatmasını istedik ondan.

Altı ay kadar önce, telefonda bir arkadaşıyla görüşüyormuş. Bu arkadaşı onun için kaygılanıyormuş ve konuşma sırasında, yeniden evlenmediği için B.'yi azarlamaya başlamış. Boşanalı yedi yıl oldu, diyormuş, bunca zaman içinde bir düzine güzel ve çekici kadınla tanıştın, bunlardan biriyle bir yuva kurabilirdin. Ama sen kimseyi beğenmiyorsun, hepsini kaçırdın. Senin neyin var B.? İstediğin ne?

Benim bir şeyim yok, demiş B. Doğru insana rastlamadım, hepsi bu.

Bu hızla gidersen rastlamazsın da, demiş arkadaşı. Demek istiyorum ki, senin aradığın niteliklere yakın olan bir kadın çıktı mı karşına hiç? Birinin adını verebilir misin? Bir tek ad ver bakalım.

Arkadaşının ısrarına şaşıran B. durup bu soru üzerinde dikkatlice düşünmüş. Evet, demiş sonunda, biri vardı. E. adında bir kadın. Yirmi yıl kadar önce Harvard'da öğrenciyken tanımıştı onu. Ama kız o sıralarda bir başka erkekle birlikteymiş, kendisi de bir başka kızla (daha sonra evlenip boşanacağı kadınla), bu yüzden aralarında bir şey geçmemiş. E.'nin şimdi nerede olduğu hakkında hiçbir fikrim yok, demiş arkadaşına, ama ona benzeyen biriyle karşılaşırsam gözümü kırpmadan yeniden evlenirim.

Konuşmaları böylece sona ermiş. Bu kadından arkadaşına söz edene kadar B. on yıldan fazladır onu aklına bile getirmemişmiş, ama şimdi yeniden aklına düştüğüne göre başka bir şey düşünemez olmuşmuş. O günü izleyen üç dört gün

boyunca sürekli o kadını düşünmüş B.; eline geçen biricik mutluluk fırsatını yıllar önce kaçırdığı duygusundan bir türlü kurtulamıyormuş. Sonra, bu düşüncelerin yoğunluğu sanki dünyaya bir işaret göndermişçesine bir gece telefonu çalmış, hattın öbür ucundaki kişi E.'ymiş.

B. üç saatten fazla tutmuş kadını telefonda. Ona neler söylediğinin pek farkında değilmiş ama gece yarısını geçene kadar konuşup durmuş, çok önemli bir şey olduğunun ve kadını bir kez daha elinden kaçırmaması gerektiğinin farkındaymış.

Okuldan mezun olduktan sonra E. bir dans topluluğuna katılmış; son yirmi yıldır kendini tümüyle mesleğine vermiş. Hiç evlenmemiş, artık dans hayatını bırakacağı için eski arkadaşlarını arayıp insanlarla yeniden ilişki kurmak istiyormuş. Ailesi yokmuş (küçük bir kızken ailesini bir araba kazasında yitirmiş), onu iki teyzesi büyütmüş, onlar da artık hayatta değillermiş.

B. ertesi gün buluşmalarını planlamış. Buluştuklarında, kadına karşı duygularının tıpkı hayal ettiği kadar güçlü olduğunu anlaması fazla uzun sürmemiş. Ona yeniden sırılsıklam âşık olmuş, birkaç hafta geçince de evlenmeye karar verip nişanlanmışlar.

Bu hikâyeyi daha da kusursuz kılmak için E.'nin oldukça varlıklı olduğunun ortaya çıktığını eklemeliyiz. Teyzeleri zenginmiş, onlar ölünce bütün paraları E.'ye kalmış; bunun anlamı B.'nin yalnızca gerçek aşkı bulması değil, onu yıllardır bıkıp usandıran para sorunlarının da birden orta-

dan kalkmasıymış. Bir taşla iki kuş.

Düğünden bir-iki yıl sonra bir çocukları olmuş. Duyduğumuza göre anne, baba ve bebek çok iyilermiş.

6

Buna benzer, ama daha kısa bir süre içinde (yirmi yıl yerine birkaç ay) geçen bir olayı da R. adında bir başka arkadaşım anlattı; peşine düştüğü ancak bir türlü bulamadığı tuhaf bir kitap vardı; çok okumak istediği ve ilginç bir yapıt olduğunu söylediği bu kitabı ele geçirmek için kitabevlerini ve katalogları taramış; bir öğle sonrası kentte dolaşırken kestirme olsun diye Grand Central İstasyonundan geçmiş, Vanderbilt Bulvarına çıkan merdivenlerdeyken mermer korkuluğun yanında, elinde bir kitapla duran bir genç kadın görmüş; izini bulmak için umarsızca çabaladığı kitapmış o.

Genellikle yabancılarla konuşan türden biri olmamasına karşın bu rastlantı onu öylesine hayrete düşürmüş ki sessiz kalamamış. "İster inanın ister inanmayın," demiş genç kadına, "her yerde bu kitabı aradım."

"Harika bir kitap," demiş genç kadın. "Az önce bitirdim."

"Bu kitabı nerede bulabileceğimi biliyor mu-

sunuz?" diye sormuş R. "Bunun benim için ne anlama geldiğini size anlatamam."

"Bu kitap sizin," diye yanıtlamış kadın onu.

"Ama o sizin," demiş R.

"Benim *idi*," demiş kadın. "Ama benim işim bitti. Bugün buraya onu size vermek için geldim."

7

On iki yıl önce karımın kız kardeşi gidip Tayvan'a yerleşti. Amacı, Çince öğrenmekti (şimdi inanılmaz akıcı konuşuyor bu dili), bu arada Taipei'de Çinlilere İngilizce dersleri vererek geçimini sağlayacaktı. Bu dediğim, ben karımla tanışmadan bir yıl önce olmuştu, karım o sıralarda Columbia Üniversitesinde öğrenciydi.

Müstakbel baldızım bir gün, Çince öğrenmek üzere Taipei'ye gitmiş olan Amerikalı bir kız arkadaşıyla konuşuyormuş. Söz dönüp dolaşıp Amerika'da bıraktıkları ailelerine gelmiş, sonra da konuşma şu biçimi almış:

"New York'ta oturan bir kız kardeşim var," demiş müstakbel baldızım.

"Benim de," diye yanıtlamış onu arkadaşı.

"Kız kardeşim Batı Yakasının yukarı kısmında oturuyor."

"Benimki de."

"Kız kardeşimin evi, Batı 109. Sokakta."

"İster inan ister inanma, benimkinin de."

"Benim kız kardeşimin evi Batı 109. Sokak 309 numarada."

"Benimkinin de!"

"Kız kardeşimin dairesi Batı 109. Sokaktaki 309 numaralı binanın ikinci katında."

Arkadaşı derin bir soluk alıp şöyle demiş: "Bu söyleyeceğim akıl alır gibi değil, ama benimkinin de."

Taipei ile New York kadar birbirine uzak iki kent yok gibidir. Dünyanın iki ucundadırlar, aralarında on bin milden fazla uzaklık vardır, birinde gündüzken ötekinde gecedir. Taipei'deki iki genç kadın az önce keşfettikleri o müthiş bağlantıya şaşırıp dururken kız kardeşlerinin büyük olasılıkla uykuda oldukları geldi akıllarına. Manhattan'm kuzeyinde, aynı binanın aynı katında, her biri kendi dairesinde ve dünyanın öteki ucunda o anda konuşulanlardan habersiz olarak.

New York'taki bu iki kız kardeşin, komşu olmalarına karşın birbirlerini tanımadıkları ortaya çıktı. Sonunda karşılaştıklarında (iki yıl sonra), her ikisi de artık o binada oturmuyordu.

Siri ile ben o sırada evlendik. Bir gece, bir toplantıya giderken birkaç dakikalığına kitaplara bakmak için Broadway'deki bir kitapçıya uğradık. Farklı bölümlere yönelmiş olmalıyız ki, Siri bana bir şey göstermek istediği için ya da ben ona bir şey göstermek istediğim için (şimdi anımsayamıyorum), ikimizden biri ötekinin adını yüksek sesle söyledi. Bir saniye sonra bir kadın koşarak yanımıza geldi. "Siz Paul Auster'la Siri Hustvedt'siniz, değil mi?" diye sordu. "Evet," dedik, "söylediğiniz kişileriz. Ama nereden bildiniz bunu?" Kadın bize kendi kız kardeşiyle Siri'nin kız

kardeşinin Tayvan'da birlikte okumuş olduklarını söyledi.

Halka sonunda kapanmıştı. On yıl önce kitabevindeki o geceden sonra o kadın bizim en iyi ve en candan dostlarımızdan biri oldu.

8

Üç yıl önceki yaz, posta kutumda bir mektup buldum. Beyaz, dikdörtgen bir zarfın içinde gelen mektup tanımadığım birine gönderilmişti: Washington eyaletinin Seattle kentindeki Robert M. Morgan adlı birine. Zarfın üzerinde postanelerde vurulmuş çeşitli damgalar vardı: *Adreste Yok, İletilemiyor, Gönderene İade*. Bay Morgan'ın adının üzeri kalemle çizilmişti, yanına *Adreste Bulunamadı* diye yazılmıştı. Aynı mavi mürekkeple çizilmiş bir ok zarfın sol üst köşesini gösteriyordu, okun üzerine de *Gönderene İade* yazılmıştı. Postanede bir hata yapılmış olduğunu düşünerek, alıcının kim olduğunu görmek üzere zarfın sol üst köşesine baktım. Orada kendi adımı ve adresimi görünce gözlerime inanamadım. Bununla da kalmıyordu, adres bilgisi özel yapım bir etiketin üzerine basılıydı (hani şu kibrit kutularının üzerine reklam veren firmalardan iki yüzlük paketler halinde sipariş edebileceğiniz türden etiketlerdendi). Adım doğru yazılmıştı, adres benim adresimdi, ama gerçek şuydu ki (ve halen de öyle) ömrüm

boyunca kendime basılı adres etiketi ısmarladığım olmamıştı.

Zarfın içinde, daktiloda tek aralıkla yazılmış bir mektup vardı. 'Sevgili Robert,' diye başlıyordu mektup, '15 Temmuz 1989 tarihli mektubuna yanıt olarak sana şunu söyleyebilirim ki başka yazarlar gibi ben de sık sık işimle ilgili mektuplar alıyorum.' Sonra da, mektubu yazan kişi, tumturaklı, gösterişli bir üslupla, Fransız filozoflarından bir sürü alıntıyla, kibirden ve kendini beğenmişlikten geçilmeyen bir tonla, üniversitede çağdaş roman üzerine verilen bir derste romanlarımdan biri hakkında geliştirdiği düşünceleri nedeniyle 'Robert' denen kişiyi göklere çıkarıyordu. İğrenç bir mektuptu, birine böyle bir mektup yazmayı aklımdan bile geçirmezdim, yine de altında benim imzam vardı. El yazısı benimkine benzemiyordu ama bu içimi rahatlatmaya yetmedi. Biri beni taklit etmeye çalışıyordu ve bildiğim kadarıyla hâlâ da ediyor.

Arkadaşlarımdan biri, bunun 'mektup sanatı' nın bir örneği olduğunu öne sürdü. Mektubunun Robert Morgan'a teslim edilemeyeceğini (çünkü böyle biri yoktu) bilen kişi, aslında sözlerini bana yöneltiyordu. Ancak bu, Amerikan Posta Hizmetlerine duyulan haksız bir güveni de içeriyordu, benim adıma adres etiketleri ısmarlayan, sonra da oturup böyle kendini beğenmiş, şatafatlı bir mektup yazma zahmetine giren bir kişinin işini şansa bırakacağından kuşkuluyum. Yoksa bırakır mı? Belki de günümüzün kurnaz tilkileri her şeyin her zaman rast gideceğine inanıyorlardır.

Bu küçük bilmeceyi çözebileceğime dair inancım yok pek. O çılgın şeytan, izlerini güzelce örtmüş belli ki, o günden beri de bir daha sesi çıkmadı. Beni şaşırtan kendi davranışım oldu, her baktığımda tüylerimi ürpertmeyi sürdürse de o mektubu atmadım. Aklı başında biri onu kaldırıp çöp kutusuna atardı. Oysa ben, anlayamadığım nedenlerle son üç yıldır o mektubu çalışma masamın üzerinden ayırmadım, kalemlerimin, defterlerimin ve silgilerimin arasında bir demirbaş olmasına izin verdim. Belki de onu kendi ahmaklığımın bir kanıtı olarak tutuyorumdur orada. Belki de o mektup, benim hiçbir şey bilmediğimi, içinde yaşadığım dünyanın benden sürekli kaçacağını kendime hatırlatmanın bir yoludur.

9

En yakın arkadaşlarımdan biri, C. adında bir Fransız şairdir. Tanışalı yirmi yıldan fazla oldu, birbirimizi pek sık göremesek de (o Paris'te, bense New York'ta oturuyorum), aramızdaki bağ gücünü koruyor. Kardeşçe bir bağ bu, nasıl diyeyim, sanki bir önceki yaşamımızda gerçekten de iki kardeştik.

C., pek çok çelişkileri olan bir adam. Hem dünyaya açık hem de kapalı, her yerde arkadaşı olan karizmatik biri (nezaketiyle, mizah anlayışıyla, pırıl pırıl konuşmasıyla ünlü), yine de yaşam yaralamış onu, çoğu kimse için sıradan sayılan pek çok küçük şeyi gerçekleştirmek için çaba harcıyor. Olağanüstü yetenekli bir şair ve şiir düşünürü olan C., sık sık yazamama krizlerine giriyor, kendisinden kuşkuya düşüp karamsarlığa kapılıyor, ve ne tuhaftır ki (böylesine gönlübol, hiç mi hiç huysuz olmayan biri için), çoğu kez hiç önemi olmayan ya da soyut bir ilke uğruna kin güdüp kavga çıkarabiliyor. Dünyanın her yerinde hayranları var, ondan daha yetenekli, bütün dik-

katleri üzerine ondan daha kolay toplayan biri bulunmaz; yine de kendini marjinalleştirmek için bugüne kadar elinden geleni ardına koymamıştır. Yıllar önce karısından ayrıldığından bu yana neredeyse beş parasız durumda ve düzensiz işlere girip çıkarak, bir sürü küçük, tek odalı evde yaşadı, pek az şiir yayınladı, durmadan okumasına ve modern şiir konusunda Fransa'daki herkesten daha fazla bilgili olmasına karşın tek bir eleştiri sözcüğü bile yazmadı. Bizim gibi onu sevenler için (sayımız pek çok) C. çoğunlukla bir üzüntü kaynağı. Onu saydığımız ve sağlığıyla ilgilendiğimiz kadar onun için kaygılanıyoruz da.

Güç bir çocukluk geçirmiş. Bunun herhangi bir şeye ne derece açıklama getirdiğini bilemem ancak gerçekler göz ardı edilmemeli. Sanırım C. henüz küçükken babası bir kadınla kaçmış, o günden sonra arkadaşım annesinin yanında büyümüş, bahse değer bir aile yaşamı olmayan yalnız bir çocukmuş. C.'nin annesiyle tanışmadım ancak duyduğuma göre garip bir kadınmış. C.'nin çocukluğu ve gençliği sırasında annesinin pek çok aşk macerası olmuş, her seferinde adam bir öncekinden daha genç oluyormuş. C. yirmi bir yaşına gelip de askere gitmek üzere evden ayrıldığında annesinin erkek arkadaşı neredeyse C.'nin yaşındaymış. Daha yakın tarihlerde, annesinin hayattaki ana amacı bir İtalyan rahibin azizlik mertebesine getirilmesi için kampanya yürütmek olmuş (rahibin adı aklımdan çıktı). Bu adamın kutsallığıyla ilgili sayısız mektup yazarak Katolik yetkilileri bombardımana tutmuş, hatta

bir ara o rahibin gerçek boyutlarda bir heykelini yapması için bir sanatçıyı görevlendirmiş. Bu heykel şimdi kadının ön bahçesinde, amacının sürekli bir tanıtı olarak duruyor.

Kendisi baba olmasa da C. yedi-sekiz yıl önce bir tür sahte-baba olmuştu. Kız arkadaşıyla bozuştuktan sonra (geçici olarak ayrılmışlardı), kız bir başka erkekle kısa bir ilişkiye girmiş ve gebe kalmıştı. Bu ilişki çabucak bitmiş, ama kız bebeği doğurup ona bakmak istemişti. Bir kız çocuğu olmuştu. C. bebeğin asıl babası olmasa da doğduğu günden beri kendini ona adadı ve sanki kendi kanından canındanmış gibi ona taptı.

Dört yıl kadar önce bir gün C. bir arkadaşını ziyaret ediyormuş. Evde bir Minitel varmış, Fransız telefon şirketinin ücretsiz verdiği küçük bir bilgisayar. Başka şeyler yanında bu Minitel'de Fransa'da yaşayan herkesin adresi ve telefon numarası kayıtlıdır. C. orada oturmuş arkadaşının yeni makinesiyle oynarken aklına babasının adresine bakmak gelmiş. Adresi Lyon'da bulmuş. O gün geç saatte evine döndüğünde kitaplarından birini bir zarfa koymuş ve Lyon'daki adrese postalamış; kırk yıldan fazladır babasıyla ilk kez bağlantı kurmaya çalışıyormuş. Ancak neden böyle yaptığını da bilemiyormuş. Ne yaptığını fark ettiği âna kadar böyle bir şey istediği aklının ucundan bile geçmemişmiş.

Aynı gece, bir kafede bir başka arkadaşına rastlamış, psikanalistmiş bu kadın; C. ona bu tuhaf ve önceden tasarlanmamış hareketinden söz etmiş. Sanki babamın bana seslendiğini duyar gi-

bi oldum, demiş kadına, sanki içimde doğaüstü bir güç kendini serbest bıraktı. Babasıyla ilgili hiçbir anısı olmadığı göz önüne alınırsa birbirlerini en son ne zaman görmüş olduklarını tahmin bile edemiyormuş doğal olarak.

Kadın bir an düşündükten sonra, "L. kaç yaşında?" diye sormuş. L. dediği, C.'nin kız arkadaşının kızıymış.

"Üç buçuk," diye yanıt vermiş C.

"Emin olamam ama," demiş kadın, "babanı son gördüğünde senin de üç buçuk yaşında olduğuna bahse girebilirim. Bunu, sen L.'yi çok sevdiğin için söylüyorum. Onunla kendini sıkı bir biçimde özdeşleştirmişsin ve kendi yaşamını onun üzerinden yeniden yaşıyorsun."

Bundan birkaç gün sonra Lyon'dan bir yanıt gelmiş; C.'nin babası samimi ve baştan sona nazik bir mektup göndermiş. C.'ye kitap için teşekkür ettikten sonra oğlunun büyüyüp yazar olduğunu öğrenmekten büyük gurur duyduğunu yazıyormuş. Rastlantı eseri, diyormuş, paket benim doğum günümde postaya verilmiş; bu hareketin sembolize ettiği şey çok duygulandırmış onu.

Bütün bunlar, C.'nin çocukluğunda dinlediği hikâyelere hiç uymuyordu. Annesinin gözünde babası bencil bir canavardı, bir fahişe uğruna kendisini terk etmiş ve oğlunun adını bile duymak istememişti. C. bu hikâyelere inanmıştı, bu yüzden de babasıyla herhangi bir bağlantı kurmaktan kaçınmıştı. Şimdi bu mektup karşısında artık neye inanacağını bilememiş.

Yanıt yazmaya karar vermiş. Temkinli bir ifa-

de kullanmış, ama yine de bir yanıtmış. Birkaç gün sonra bir mektup daha almış, bu ikinci mektup da tıpkı birincisi kadar içtenlikli ve nazikmiş. C. ile babası mektuplaşmaya başlamışlar. Bir-iki ay sürmüş bu, sonunda C. Lyon'a gidip babasıyla yüz yüze görüşmeyi düşünmeye başlamış.

Planlarını gerçekleştirmesine fırsat kalmadan babasının eşinden onun öldüğünü bildiren bir mektup almış. Son birkaç yıldır sağlığı bozulmuştu, diye yazıyormuş kadın, ama son zamanlarda C. ile mektuplaşması ona büyük mutluluk vermiş ve son günlerini iyimserlik ve neşe içinde geçirmiş.

C.'nin yaşamındaki inanılmaz değişimleri ilk kez o sırada duydum. Paris'ten Lyon'a giden trende otururken (üvey annesini ilk kez ziyarete gidiyormuş) bana son bir ayın olaylarını özetleyen bir mektup yazmıştı. Raylardaki her sarsıntı el yazısına yansımıştı, sanki trenin hızı onun kafasından geçen düşüncelerin tam bir imgesiydi. O mektubun bir yerinde şöyle yazmıştı: 'Senin romanlarındaki karakterlerden biri olmuşum gibi geliyor bana.'

O ziyaret sırasında babasının eşi ona son derece iyi davranmış. Başka şeyler yanında C. babasının, son doğum gününün sabahında bir kalp krizi geçirdiğini öğrenmiş (C.'nin Minitel'de babasının adresini aradığı gün) ve, evet, annesiyle babası boşandığında C. tam üç buçuk yaşındaymış. Üvey annesi C.'ye yaşamöyküsünü babasının bakış açısından aktarmış; kadının anlattığı, annesinin kendisine o güne kadar anlattığı her

şeye ters düşüyormuş. Üvey annesinin hikâyesinde, asıl annesi babasını terk etmiş; babasının oğlunu görmesini engelleyen annesiymiş; babasının kalbini kıran da annesiymiş. Kadın C.'ye, küçük bir çocukken babasının okul bahçesine gidip tel örgünün arkasından ona baktığını anlatmış. C. o adamı anımsıyormuş, ama kim olduğunu bilmediğinden korkarmış ondan.

C.'nin yaşamı artık iki ayrı yaşam olmuştu. A versiyonu ve B versiyonu vardı, her ikisi de onun hikâyesiydi. Her ikisini de aynı ölçüde yaşamıştı, birbirini sıfırlayan iki gerçek vardı, ve onca zaman, hiç farkında olmadan tam ortada kötü bir durumda kalmıştı.

Babasının küçük bir kırtasiye dükkânı varmış (bildiğimiz kâğıt ve yazı malzemesi satar, bunun yanında popüler kitapları kiralarmış). Bu işle hayatını kazanıyormuş, o kadar, geriye oldukça mütevazı bir miras bırakmış. Rakamlar önemli değil. Önemli olan, üvey annesinin (o da artık yaşlanmışmış) kendisine kalan parayı C. ile yarı yarıya bölüşmekte ısrar etmesiymiş. Vasiyetnamede onun bunu yapmasını öngören bir şey yokmuş ve ahlaki açıdan kocasının birikiminin bir kuruşunu bile vermesi gerekmezmiş. Bunu, istediği için yapmış, parayı kendisine almaktansa paylaşmak onu daha mutlu edecekmiş.

10

Ne zaman arkadaşlık üzerine, özellikle de bazı arkadaşlıkların sürekli olurken bazılarının nasıl bittiği üzerine düşünsem, araba kullandığım onca yıl boyunca yalnızca dört kez lastiğimin patladığı gelir aklıma ve bu dört olayın dördünde de arabada yanımda aynı kişinin bulunduğu (üç değişik ülkede ve sekiz ya da dokuz yıla yayılan bir süre içinde). J., üniversiteden arkadaşımdı, ilişkimizde her zaman bir tedirginlik bulunsa da, pek iyi anlaşamasak da bir ara oldukça yakındık birbirimize. Henüz üniversite öğrencisi olduğumuz bir ilkbahar günü babamın eski steyşın arabasını alıp Quebec'in vahşi bölgelerine daldık. Dünyanın o köşesinde mevsimler daha yavaş değişir, bu yüzden kış henüz sona ermemişti. İlk patlayan lastik sorun çıkarmadı bize (yedek lastiğimiz vardı), ama daha bir saat geçmeden ikinci lastiğimiz de patlayınca günün büyük bölümünü o kıraç ve buz gibi soğuk topraklarda, kötü durumda geçirmek zorunda kaldık. O günlerde bu olayı şanssızlık olarak görüp üzerinde durmamıştım, ancak

dört-beş yıl sonra J., Fransa'ya, L. ile benim bekçi olarak çalıştığımız eve geldiğinde (sefil bir durumdaydık, depresyon geçiriyorduk, kendimize acımaktan uyuşmuş gibiydik, J.'nin yanımızda gereğinden uzun kaldığının farkına varmıyorduk), aynı şey geldi başıma. Günübirliğine Aix-en-provence'a gitmiştik (arabayla iki saat), aynı gece karanlık bir arka yoldan geçerken lastiğimiz yine patladı. Rastlantı diye düşündüm, sonra da bu olayı kafamdan attım. Ancak sonra, bu olayın üzerinden dört yıl geçtiğinde L. ile evliliğimin bozulmakta olduğu aylarda, J. yine bizi ziyarete geldi, bu kez L. ile benim, bebeğimiz Daniel'le birlikte oturduğumuz New York State'e gelmişti. Bir ara J. ile arabaya atlayıp akşam yemeği için alışveriş yapmak üzere bir dükkâna gitmek istedik. Arabayı garajdan çıkardım, tekerlek izleriyle dolu çamurlu araba yolunda geri manevra yaptım ve yola devam etmeden önce sola, sağa ve sonra yine sola göz atmak üzere yolun kenarına kadar ilerledim. Tam o sırada, bir arabanın geçmesini beklerken hava kaçıran lastiğin hiç şaşmayan tıslama sesini duydum. Bir lastik daha patlamıştı, üstelik bu sefer daha evden ayrılmamıştık bile. J. de ben de güldük elbette, ama işin aslı şu ki, patlayan bu dördüncü lastikten sonra arkadaşlığımız bir daha eskisi gibi olmadı. Ayrılığımıza o patlak lastiklerin neden olduğunu söylemek istemiyorum ama tuhaf bir biçimde aramızın her zaman nasıl olduğunun bir simgesiydi onlar, belli belirsiz var olan bir lanetin işaretiydiler. Abartmak istemiyorum, ama bugün bile o patlak lastiklerin bir anlamı ol-

madığını söylemek gelmiyor içimden. Çünkü gerçek şu ki, J. ile koptuk ve on yıldan fazladır birbirimizle görüşmedik.

11

1990 yılında birkaç günlüğüne yine Paris'e gittim. Bir öğle sonrasında bir arkadaşımın bürosuna uğradığımda kırklı yaşlarının sonunda ya da ellili yaşlarının başındaki bir Çek kadınla tanıştırıldım, sanat tarihçisi olan bu kadın arkadaşımın arkadaşıydı. Çekici ve şen şakrak bir kadın olduğunu anımsıyorum, ancak ben büroya girdiğimde o ayrılmak üzere olduğundan ancak beş-on dakika birlikte kalabildik. Bu gibi durumlarda hep olduğu gibi havadan sudan konuştuk: Amerika'da ikimizin de bildiği bir kent, okuduğu bir kitabın konusu, havalar... Sonra tokalaştık, kadın bürodan çıkıp gitti ve onu bir daha görmedim.

Kadın gittikten sonra, ziyaret etmekte olduğum kadın arkadaşım koltuğunda geriye yaslanıp bana şöyle dedi: "Güzel bir hikâye dinlemek ister misin?"

"Elbette," dedim, "güzel hikâyeler hep ilgimi çeker."

"Arkadaşımı çok severim," dedi, "bu yüzden sakın yanlış anlama. Onun hakkında dedikodu

yapmaya çalışmıyorum. Ama senin bunu bilmeye hakkın olduğunu düşünüyorum."

"Emin misin?"

"Evet, eminim. Ama bana söz vermelisin. Bu hikâyeyi yazacak olursan hiç kimsenin adını kullanmayacaksın."

"Söz veriyorum," dedim.

Böylece arkadaşım, sırrı benimle paylaştı. Şimdi size aktaracağım hikâyeyi bana anlatırken başlamasıyla bitirmesi arasında olsa olsa üç dakika geçmiştir.

Az önce tanıştığım kadın, savaş sırasında Prag'da dünyaya gelmişti. Henüz bebekken babası tutuklanmış, Alman ordusuna katılmaya zorlanmış ve Rus sınırına gönderilmişti. Bebekle annesi bir daha ondan haber alamamışlardı. Ne bir mektup gelmişti ne de onun sağ mı ölümü olduğuna ilişkin bir haber; hiçbir şey. Savaş yutmuştu onu ve o adam arkasında iz bırakmadan ortadan kaybolmuştu.

Yıllar geçti. Kız büyüdü. Üniversite eğitimini tamamladı ve sanat tarihi hocası oldu. Arkadaşımın anlattığına göre altmışlı yılların sonuna doğru, Sovyetlerin aldığı sıkı önlemler sırasında kadının başı hükümetle derde girdi, ancak bunun nasıl bir dert olduğunu arkadaşım bana açıklamadı. O dönemde başka insanların başına gelen olaylardan bildiğim kadarıyla kadının yaşadıklarını tahmin etmek pek güç değil.

Bir gün geldi, yeniden ders vermesine izin çıktı. Ders verdiği sınıflardan birinde öğrenci değişimiyle Doğu Almanya'dan gelmiş bir genç

vardı. Kadınla delikanlı birbirlerine âşık oldular ve sonunda evlendiler.

Düğünün üzerinden çok geçmeden, kocasının babasının öldüğünü bildiren bir telgraf aldılar. Ertesi gün kadınla kocası, cenaze törenine katılmak üzere Doğu Almanya'ya gittiler. Hangi kasaba ya da kentse, oraya varmca, kadın, merhum kayınpederinin Çekoslovakya'da doğmuş olduğunu öğrendi. Savaş sırasında Naziler tarafından tutuklanmış, Alman ordusuna katılmaya zorlanmış ve Rus sınırına gönderilmişti. Mucize eseri hayatta kalmayı başarmıştı. Savaş bitince Çekoslovakya'ya dönmek yerine yeni bir ad altında Almanya'ya yerleşmiş, Alman bir kadınla evlenmiş ve öldüğü güne kadar orada, yeni ailesiyle yaşamıştı. Savaş ona her şeye yeniden başlaması için bir şans vermişti ve belli ki o da bir daha geriye bakmamıştı.

Arkadaşımın arkadaşı, bu adamın Çekoslovakya'daki adının ne olduğunu sorunca onun kendi öz babası olduğunu anlamıştı.

Elbette bunun anlamı şuydu: Kocasının babası da aynı adamsa evlendiği adam kendi öz kardeşiydi.

12

Yıllar önce bir öğle sonrası babamın arabası kırmızı ışıkta stop etmiş. Korkunç bir fırtına varmış ve tam arabanın motoru durduğunda yolun kenarındaki bir ağaca yıldırım düşmüş. Ağacın gövdesi ikiye bölünmüş, babam arabayı çalıştırmaya çabalarken arkasındaki arabanın sürücüsü, neler olacağını görerek ayağını gaz pedalına dayayıp babamın arabasını itip kavşaktan geçirmiş. Bir saniye sonra ağaç büyük bir gürültüyle yere devrilmiş, az önce babamın arabasının durduğu yere düşmüş. Neredeyse babamın sonunu getirecek olan şey, ucuz kurtulduğu bir olay, akıp giden yaşam öyküsünde kısa bir bölüm olmuş.

Bu olaydan bir-iki yıl kadar sonra babam Jersey City'deki bir binanın damında çalışıyormuş. Nasıl olduysa (ben gözlerimle görmedim) damın kenarından kaymış ve aşağı düşmeye başlamış. Bir kez daha tam bir felakete uğramak üzereymiş ve bir kez daha kurtulmuş. Düşüşünü yavaşlatan şey, bir çamaşır ipi olmuş ve babam bu kazadan birkaç yumru ve yarayla kurtulmuş. Beyin sarsın-

tısı bile geçirmemiş. Bir tek kemiği bile kırılmamış.

Aynı yıl, sokağın karşısında oturan komşularımız evlerini boyatmak için iki adam tutmuşlardı. İşçilerden biri damdan düşüp öldü.

O evin küçük kızı, benim kız kardeşimin en iyi arkadaşıydı. Bir kış gecesi, bu iki kız bir kıyafet balosuna gittiler (kızlar altı-yedi yaşlarındaydılar, ben de dokuz ya da on). Babam onları partinin bitiminde gidip alacaktı; kızları alma zamanı gelince, babama arabada arkadaşlık etmek için ben de birlikte gittim. O gece dondurucu bir soğuk vardı ve yollar tehlikeli bir biçimde buz tutmuştu. Babam çok dikkatli sürüyordu arabayı, giderken de dönerken de başımıza bir şey gelmedi. Ancak küçük kızın evinin önüne yanaşırken, hiç akla gelmeyen birkaç şey birden oldu.

Kardeşimin arkadaşı, peri prensesi kılığındaydı. Kostümünü tamamlamak üzere annesinin yüksek topuklu ayakkabılarını giymişti ve ayakları o ayakkabıların içinde yüzdüğünden attığı her adım bir serüvene dönüşüyordu. Babam arabayı durdurup kıza evinin kapısına kadar eşlik etmek üzere aşağı indi. Ben arka kanepede kızların yanında oturuyordum; kardeşimin arkadaşının inebilmesi için önce benim arabadan inmem gerekiyordu. Küçük kız oturduğu yerden kalkıp inmeye çabalarken kaldırımda durduğumu anımsıyorum, tam kız arabadan dışarı adım atarken arabanın geri geri kaymakta olduğunu fark ettim –ya buz nedeniyle ya da babam el frenini çekmeyi unutmuştu (hangisi bilmiyorum)– ama neler ol-

duğunu babama söylemeye fırsat bulamadan kardeşimin arkadaşı, annesinin yüksek topuklu ayakkabılarıyla kaldırıma adım attı ve ayağı kaydı. Savrulup arabanın altına girdi –araba hâlâ hareket halindeydi– babamın Şevrole'sinin tekerleklerinin altında ezilmek üzereydi kız. Anımsadığım kadarıyla hiç sesini çıkaramadı. Bir an bile düşünmeden kaldırımda yere eğildim, kızın sağ elini yakaladım ve bir hamlede çekip kaldırımın üzerine aldım onu. Bir an sonra babam arabanın hareket etmekte olduğunu gördü. Hemen sürücü koltuğuna atladı, frene bastı ve arabayı durdurdu. Bu aksi tesadüfün başlamasıyla bitmesi arasında sekiz-on saniyeden daha fazla bir süre geçmiş olamaz.

Bu olaydan sonra yıllarca, bu yaşadığımın hayatımdaki en güzel an olduğunu düşündüm. Birinin hayatını kurtarmıştım ve o günü düşündükçe, o kadar hızlı hareket etmiş olmam, en kritik anda kendimden o kadar emin davranmam beni hep şaşırtıyordu. O kurtarma ânım zihnimde sürekli canlandırıyordum; o küçük kızı arabanın altından çekip almanın heyecanını sürekli yeniden yaşıyordum.

O geceden iki yıl kadar sonra ailem başka bir eve taşındı. Kardeşim arkadaşıyla görüşmez oldu, ben de o kızı on beş yıl kadar hiç görmedim.

Haziran ayıydı, kardeşimle ben kısa bir ziyaret için kente dönmüştük; eski arkadaşı onu görmek için bize uğradı. Artık iyice büyümüştü, yirmi iki yaşında bir genç kadındı, o ayın başında üniversiteden mezun olmuştu ve başına bir şey

gelmeden yetişkin bir insan haline geldiğini görmekten gerçekten gurur duymuştum. Laf arasında söyler gibi, onu arabanın altında çekip çıkardığım geceden söz açtım. Ölümle burun buruna geldiği ânı ne kadar anımsadığını öğrenmek istiyordum, ancak ona o soruyu sorduğumda yüzünde beliren boş ifadeden, hiçbir şey anımsamadığını anladım. Boş bir bakış. Hafifçe kırıştırılan bir alın. Omuz silkme. Hiçbir şey anımsamıyordu!

İşte o anda, kızın, arabanın hareket ettiğini hiç bilmediğini anladım. Hatta hayatının tehlikede olduğunu bile anlamamıştı. Bütün olay göz açıp kapayana kadar geçmişti: kızın yaşamında on saniye, önemsiz bir ara; bütün bu olay kızın üzerinde en ufak bir iz bırakmamıştı. Oysa benim için o saniyeler çok kalıcı bir deneyimdi, benim içsel tarihimin benzersiz bir olayıydı.

En çok da 1956 ya da 57 yılında olmuş bir olaydan söz ettiğimi fark etmek şaşırtıyor beni; ve o gece küçücük bir kız olan kişinin şimdi kırkını aşkm oluşu.

13

İlk romanımı bana yanlış bir telefon esinlendirdi. Bir öğle sonrası Brooklyn'deki evimde yalnızdım, masamda oturmuş çalışmak üzereydim ki telefon çaldı. Yanlış anımsamıyorsam 1980 ilkbaharıydı, Shea Stadyumunun dışında on sentliği buluşumdan birkaç gün sonra.

Alıcıyı kaldırdım, hattın öteki ucundaki adam Pinkerton Ajansı'yla mı görüşüyorum diye sordu. Hayır, dedim ona, yanlış numara çevirmişsiniz ve telefonu kapadım. Sonra işimin başına döndüm ve o görüşmeyi de aklımdan çıkardım.

Ertesi gün öğleden sonra telefon yine çaldı. Karşımdaki, bir gün önceki adamdı ve yine aynı soruyu sordu: Pinkerton Ajansıyla mı görüşüyorum? Yine hayır, dedim ona ve yine kapadım telefonu. Ancak bu kez, eğer evet deseydim neler olurdu, diye düşünmeye başladım. Pinkerton Ajansının bir detektifiymişim gibi davransaydım ne olurdu? Merak ettim. Adamın vereceği işi üstlenseydim ne olurdu?

Aslını isterseniz, elime geçen iyi bir fırsatı bo-

şa harcadığımı hissettim. Eğer o adam bir daha ararsa, diye düşündüm, en azından onunla biraz konuşurum ve neler olduğunu anlamaya çabalarım. Telefonun bir kez daha çalmasını bekledim, ancak üçüncü kez çalmadı.

Ondan sonra kafamın içinde çarklar dönmeye başladı ve yavaş yavaş koca bir olanaklar dünyası açıldı önümde. Bir yıl sonra *Cam Kent*'i yazmaya giriştiğimde o yanlış numara, kitabın en önemli olayına dönüşmüştü, yani bütün o hikâyeyi başlatan hataya. Özel detektif Paul Auster'la konuşmak isteyen biri, Quinn adlı bir adama telefon eder. Tıpkı benim yaptığım gibi, Quinn de o adama yanlış numara çevirdiğini söyler. Ertesi gece aynı şey olur ve Quinn yine kapar telefonu. Ama benimkinden farklı olarak Quinn'e bir şans daha tanınır. Üçüncü gece telefon yine çaldığında arayanın oyununa katılır Quinn ve işi üstlenir. Evet, der ona, ben Paul Auster'ım; ve o dakikada karmaşa başlar.

Öncelikle ilk içgüdüme sadık kalmak istiyordum. Gerçekte olanların ruhuna bağlı kalmazsam kitabı yazmamın bir amacı olmayacağım seziyordum. Bunun anlamı, hem kendimi (ya da en azından bana benzeyen birini, benimle aynı adı taşıyan birini) hikâyenin kurgusuna katmam, hem de detektif olmayan detektifler üzerine, başkasının kimliğine bürünme, kılık değiştirme, çözülemeyen muammalar üzerine yazmamdı. Öyle ya da böyle başka seçeneğim olmadığını hissediyordum.

Her şey iyi gitti. Kitabı bitireli on yıl oldu ve o günden beri kendime başka projeler buldum, baş-

ka fikirler, başka kitaplar. Ne var ki iki ay kadar önce kitapların asla bitirilmediğini öğrendim, hikâyelerin bir yazar olmadan da kendilerini yazmayı sürdürebileceklerini de.

O gün öğleden sonra Brooklyn'deki evimde yalnızdım, telefon çaldığında masamda oturmuş çalışmaya çabalıyordum. Burası, 1980 yılında oturduğum ev değildi, başka bir evdi, telefon numarası da farklıydı. Telefonu açtım, karşımdaki adam Bay Quinn'le görüşmek istediğini söyledi. İspanyol aksanıyla konuşuyordu, sesin kime ait olduğunu anlayamadım. Bir an, arkadaşlarımdan birinin beni işletmek isteyebileceğini düşündüm. "Bay Quinn mi?" dedim. "Şaka mı yapıyorsunuz?"

Yo, şaka değildi. Adam çok ciddiydi. Bay Quinn'le görüşmek istiyor ve onu lütfen telefona vermemi istiyordu. İyice emin olmak için ondan ismi kodlamasını istedim. Arayan kişinin ağır bir aksanı vardı. Ben de, umarım konuşmak istediği kişinin adı Bay Queen'dir diyordum kendi kendime. Ama şansım yoktu. "Q U I N N" diye kodladı adam. Birden korktum ve bir-iki saniye ağzımdan tek sözcük çıkaramadım. Sonunda, "Özür dilerim," dedim, "burada Quinn diye biri yok. Yanlış numara çevirmişsiniz." Adam beni rahatsız ettiği için özür diledi, sonra ikimiz de telefonu kapattık.

Böyle bir şey gerçekten oldu. Bu kırmızı defter'e yazdığım her şey gibi, bu anlattığım da gerçek bir hikâye.

1992

NEDEN YAZIYORUM?

1

Bir Alman arkadaşım, iki kızının doğumundan önceye rastlayan olayları anlatıyor.

On dokuz yıl önce, karnı burnunda ve doğumu birkaç hafta gecikmiş olan A., salonundaki kanepeye oturmuş ve televizyonu açmış. Şansa bakın ki bir filmin jeneriği henüz gelmekteymiş ekrana. *Rahibe'nin Öyküsü* adlı bir filmmiş oynayan, başrolünde Audrey Hepburn'un olduğu, 1950 yapımı bir Hollywood filmi. Dikkatinin dağılacağına sevinen A. filmi seyretmek üzere kanepeye yerleşmiş ve hemen de kaptırmış kendini. Tam filmin ortasında doğum sancıları başlamış. Kocası onu arabaya koyup hastaneye götürmüş ve kadın filmin nasıl devam ettiğini öğrenememiş.

Üç yıl sonra, ikinci çocuğuna gebeyken A. yine kanepeye oturup televizyonu açmış. Yine bir film varmış televizyonda ve yine Audrey Hepburn'un oynadığı *Rahibe'nin Öyküsü* filmiymiş. Daha da ilginci (ve A. bu noktada çok emindi), filme tam üç yıl önce kaldığı yerden başlamış. Bu kez filmi sonuna kadar izleyebilmiş. On beş daki-

kaya kalmadan su kesesi patlamış ve ikinci doğumunu yapmak üzere hastaneye gitmiş.

Bu iki kızdan başka çocuğu olmadı A.'nın. İlk doğum gerçekten güç gerçekleşmişti (arkadaşım neredeyse başaramıyordu çocuğunu dünyaya getirmeyi ve doğumun arkasından aylarca düzelemedi), ama ikinci doğumu çok rahat oldu, hiçbir komplikasyon yaşanmadı.

2

Beş yıl önce yaz aylarını karım ve çocuklarımla birlikte Vermont'ta, bir dağın tepesinde kiraladığım, çevresi ıssız, eski bir çiftlik evinde geçirdim. Bir gün, yakındaki kasabadan bir kadın iki çocuğuyla birlikte bize uğradı, çocuklardan kız olanı dört, oğlansa bir buçuk yaşındaydı. Kızım Sophie üç yaşına yeni basmıştı, küçük kızla ikisi iyi anlaştılar. Karımla ben konuğumuzla birlikte mutfakta oturduk, çocuklar da gidip oynadılar.

Beş dakika sonra bir şangırtı koptu. Küçük oğlan evin öteki ucundaki giriş holüne gitmişti, karım iki saat önce o hole çiçek dolu bir vazo koyduğundan neler olduğunu anlamak hiç de güç olmadı. Zeminin kırık cam parçaları ve bir su gölüyle kaplandığını bilmek için gidip bakmama bile gerek yoktu; yere saçılmış bir düzine çiçeğin sapları ve yaprakları da cabası.

Kızmıştım. Lanet olası çocuklar, dedim kendi kendime. Lanet olası insanlar ve lanet olası sakar çocukları. Önceden telefon etmeden insanların

evine uğramak hakkını kim veriyordu onlara?

Karıma ortalığı toparlayacağımı söyledim, o konuğumuzla sohbete devam ederken ben elime bir süpürge, bir faraş ve birkaç bez alıp evin ön tarafına gittim.

Karım çiçekleri merdiven parmaklığının hemen altında duran tahta bir sandığın üzerine yerleştirmişti. Bu merdiven özellikle dik ve dardı ve en alt basamağın olsa olsa bir metre kadar uzağında büyükçe bir pencere vardı. Bu yerleşimden söz ediyorum çünkü önemli. Her şeyin bulunduğu yerin, az sonra olacaklarla ilgisi var.

Ortalığı yarı yarıya toparlamıştım ki kızım odasından fırlayıp ikinci katın sahanlığına çıktı. Onu şöyle bir görecek kadar yakındım merdivenin dibine (birkaç adım geride dursaydım onu görebilecek konumda olmayacaktım), ve o kısacık anda, onun yüzünde, benim orta yaşlarımı onca dayanılmaz bir neşeyle doldurmuş olan o keyifli, katıksız bir mutlulukla dolu ifadeyi gördüm. Sonra, hemen sonra, ona tek söz etmeme bile fırsat kalmadan tökezledi. Ayakkabısının burnu parmaklığa takılmıştı ve birdenbire, ben bağıramadan ya da onu uyaramadan, havada uçmaya başladı. Düşüyordu, sendeliyordu ya da basamaklardan aşağı yuvarlanıyordu demek istemiyorum, havada uçuyordu demek istiyorum. Tökezlemesinin sonucunda kelimenin tam anlamıyla havaya fırlamıştı ve uçuşunun yörüngesine bakarak onun tam pencereye doğru yöneldiğini görebiliyordum.

Ne yaptım? Ne yaptığımı bilmiyorum. Onun

ayağının takıldığını gördüğümde parmaklığın öteki tarafındaydım, ama kızım parmaklıkla pencere arasındaki uzaklığın ortasına vardığında ben kendimi merdivenin son basamağında buldum. Oraya nasıl ulaşmıştım? Aslında bir metre bile yoktu arada ama o uzaklığı o kadarcık zamanda aşmak pek mümkün görünmüyor; yani ölçülemeyecek kadar kısa bir sürede. Her nasılsa oraya ulaşmıştım, o anda başımı kaldırıp yukarı baktım, kollarımı açtım ve kızımı yakaladım.

3

On dört yaşındaydım. Annemle babam beni arka arkaya üç yıldır New York'taki bir yaz kampına gönderiyorlardı. Zamanımın büyük bölümünü basketbol ve beysbol oynayarak geçiriyordum, ama kamp kız-erkek karışık olduğundan başka aktiviteler de vardı: Akşam toplantıları, kızlarla ilk, acemice el tutuşmalar, bacaklarını dikizlemeler, yetişkinlerin genelde yaptıkları saçmalıklar. El altından ucuz purolar içtiğimizi, yatakları ziyaret ettiğimizi ve su topu kavgaları yaptığımızı da anımsıyorum. Bütün bunların bir önemi yok. Amacım, on dört yaşın nasıl da savunmasız bir yaş olabileceğinin altını çizmek. Ne tam olarak çocukluktan çıkmışsınızdır ne de bir yetişkinsinizdir, ne olduğunuzla ne olacağınız arasında sürekli gidip gelirsiniz. Örneğin ben, Birinci Ligde oynamaya hakkım olduğunu düşünecek kadar küçük, ama tanrının varlığını sorgulayacak kadar büyüktüm. Komünist Manifesto'yu okumuştum, yine de Pazar sabahları oynatılan çizgi filmleri seyretmekten hoşlanıyordum. Ne zaman yüzümü

aynada görsem başka birine bakar gibi oluyordum.

Benim grubumda on altı ya da on sekiz oğlan vardı. Çoğumuz birkaç yıldır birlikteydik ama o yaz aramıza yeni katılanlar da olmuştu. Bunlardan birinin adı Ralph'tı. Sessiz bir çocuktu, basket topunu sürmekten ya da savunma oyuncusunu tekmelemekten pek hoşlanmıyordu, hiç kimse ona ters davranmasa da bize uyum sağlamakta güçlük çekiyordu. O yıl birkaç dersten kalmıştı ve boş derslerinden çoğunu kamp liderlerinden birinin yanında geçiriyordu. Hüzün vericiydi bu durum ve onun için üzülüyordum; ama çok da değil, bu yüzden uykularım kaçacak kadar değil.

Kamp liderlerimizin tümü Brooklyn'de ya da Queens'de oturan New York'lu üniversite öğrencileriydi. Çok bilmiş basketbol oyuncuları, geleceğin diş hekimleri, muhasebecileri ve öğretmenleriydiler, tam anlamıyla şehir çocuklarıydılar. Pek çok gerçek New York'lu gibi onlar da, ayaklarının altında çimen, çakıl taşı ve topraktan başka bir şey olmasa da yere 'zemin' demekte direniyorlardı. Geleneksel yaz kampının şamatası onlara New York'taki hızlı trenin Iowa'lı bir çiftçiye yabancı olduğu kadar yabancıydı. Kanolar, halatlar, dağa tırmanmak, çadır kurmak, kamp ateşinin çevresinde şarkı söylemek onların ilgi alanına hiç mi hiç girmiyordu. Basketbolda perdelemenin ve oyun kurmanın incelikleri konusunda bizi eğitebiliyorlardı, ama bunun dışında becerdikleri tek şey, ata binip birbirlerine fıkra anlatmaktı.

Bir gün öğleden sonra kamp liderimiz orma-

na yürüyüşe çıkacağımızı söylediğinde şaşkınlığımızı bir düşünün. Aklına öyle esmişti ve kimse onu kararından döndüremiyordu. Basketbol yeter artık, diyordu. Çevremizde doğa var, artık bundan yararlanmanın ve gerçek kampçılar gibi davranmanın zamanı geldi; ya da bunun gibi bir şeyler. Böylece, öğle yemeğinden sonraki dinleme saatinin ardından on altı ya da on sekiz kişilik oğlanlar takımı başımızda iki-üç kamp lideriyle birlikte ormana daldık.

1961 yılının Temmuz ayının sonlarıydı. Herkesin neşesinin yerinde olduğu kalmış aklımda, yürüyüşe başlayalı yarım saat olduğunda bu planın iyi bir fikir olduğunda herkes görüş birliğine varmıştı. Hiç kimsenin yanında pusula yoktu elbette ya da nereye gittiğimiz hakkında en ufak bir yol gösterici; ama hepimiz eğleniyorduk. Hem kaybolsak bile ne fark ederdi? Eninde sonunda geri dönüş yolunu bulurduk nasılsa.

Sonra yağmur yağmaya başladı. Önce pek hissedilmedi, yaprakların arasından düşen birkaç ufak damla, kaygılanacak bir şey yoktu. Yürüyüşümüze devam ettik, birazcık suyun keyfimizi kaçırmasına izin vermeyecektik, ancak birkaç dakika sonra yağmur boşanıverdi. Herkes sırılsıklam oldu, kamp liderlerimiz kampa geri dönmemize karar verdiler. Tek sorun, kampın nerede olduğunu kimsenin bilmemesiydi. Sık bir ormandaydık, sık öbekler halindeki ağaçlar ve dikenli çalılar yoğun kümeler oluşturuyordu, gelirken kâh sağa kâh sola yürümüş, ilerleyebilmek için aniden yön değiştirmiştik. Üstüne üstlük görüş gitgide zor-

laşmaktaydı. Orman zaten karanlıktı, yağan yağmur ve kararan gökyüzüyle birlikte öğleden sonra üç-dört değil de gece gibi bir görünüm vardı.

Sonra gök gürlemeye başladı. Gökgürültüsünü şimşekler izledi. Tam tepemizde fırtına kopmuştu ve bunun, bütün yaz fırtınalarını sonlandıran yaz fırtınası olduğu çıktı ortaya. Ne o güne kadar ne de o günden sonra böylesine bir havaya tanık olmadım. Yağmur öyle bir iniyordu ki üstümüze, canımız acıyordu; her gökgürültüsünde, o sesin bedeninizin içinde titreştiğini duyabiliyordunuz. Hemen arkasından şimşek çakıyor, çevremizde mızrak gibi dans ediyordu. Sanki dört bir yanımız yoktan var olmuş silahlarla kuşatılmıştı: her şeyi parlak, ürkütücü bir beyazlığa büründüren ani bir ışıkla. Ağaçlara düşen yıldırımla birlikte dallar tütmeye başlıyordu. Sonra bir süre ortalık yine kararıyor, arkasından gökte yeniden bir gürültü kopuyor ve yıldırım bir başka yerde ortaya çıkıyordu.

Bizi korkutan yıldırımdı elbette. Korkmamak budalalık olurdu, öyle bir paniğe kapılmıştık ki yıldırımdan kaçmaya çalışıyorduk. Ama fırtına çok şiddetliydi, ne yana dönsek yeni şimşekler görüyorduk. Tam anlamıyla deli danalar gibi döneniyorduk. Sonra, birden, içimizden biri ormanın içinde bir kayran gördü. Açık havaya çıkmanın mı yoksa ağaçların altında kalmanın mı daha güvenceli olduğu konusunda kısa bir tartışma çıktı aramızda. Açık havaya çıkalım diyenler çoğunluktaydı, hepimiz kayrana doğru koşmaya başladık.

Küçük bir tarlaydı orası, o yöredeki bir çiftliğe ait bir otlaktı büyük olasılıkla, oraya ulaşmak için dikenli telden yapılma bir çitin altından sürünerek geçmek zorundaydık. Birer birer karın üstüne yattık ve santim santim geçtik çitin altından. Ben sıranın ortasında, Ralph'ın arkasındaydım. Tam Ralph dikenli telin altındayken bir şimşek daha çaktı. Onunla aramda 70-80 santim vardı, ama gözkapaklarıma çarpan yağmur yüzünden neler olduğunu görmekte güçlük çekiyordum. Bütün bildiğim Ralph'ın artık kıpırdamadığıydı. Onun korkudan donakalmış olduğunu düşünüp yanından sürünerek çitin öteki tarafına geçtim. Oraya ulaşınca Ralph'ı kolundan tutup yanıma çektim.

O tarlada ne kadar kaldığımızı bilmiyorum, sanırım bir saat kadar; orada kaldığımız süre boyunca yağmur da gök gürültüsü de üstümüzden eksik olmadı. Sanki Kutsal Kitap'ın sayfalarından kopup gelen bir fırtınaydı bu ve sanki hiç dinmeyecekmiş gibi estikçe esiyordu.

İki-üç çocuğun hali çok kötüydü –belki yıldırım çarpmıştı belki de yanı başlarına düşen yıldırımın yol açtığı dehşetti neden–, inlemeleri otlağı doldurdu. Ağlayan ve dua eden çocuklar da vardı. Bir kısmı da, korku dolu sesleriyle mantıklı öğütler vermeye çalışıyorlardı. Üzerinizdeki metalleri atın, diyorlardı, metal yıldırımı çeker. Hepimiz kemerlerimizi çıkardık ve uzağa fırlattık.

Bir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Ağladığımı da hatırlamıyorum. Bir başka çocukla birlikte Ralph'la ilgilenmeye çabalıyorduk. Hâlâ baygın-

dı. Ellerini, kollarını ovuşturuyor, boğazını tıkamasın diye dilini aşağı bastırıyor, dayanmasını söylüyorduk ona. Bir süre sonra cildi mavileşmeye başladı. Elimin altındaki bedeni soğur gibiydi, ancak belirtiler çoğalmasına karşın onun artık kurtulamayacağı aklımın ucundan geçmiyordu. Yalnızca on dört yaşındaydım ne de olsa, ve ne biliyordum ki? Hayatımda hiç ölü birini görmemiştim ki.

Sanırım onun işini bitiren dikenli tel olmuştu. Yıldırım çarpan öteki çocuklar uyuşmuş, bir saat kadar eklem yerleri acımıştı ama sonra kendilerine gelmişlerdi. Oysa yıldırım düştüğünde Ralph çitin tam altındaydı ve elektrik çarpmasıyla oracıkta ölmüştü.

Daha sonra, bana onun öldüğü söylendiğinde, Ralph'ın sırtında yirmi santimlik bir yanık olduğunu öğrendim. Bu haberi özümsemeye çalışırken hayatın benim için bir daha asla eskisi gibi olmayacağını düşündüğümü anımsıyorum. Ne tuhaftır ki, bu olay olduğunda benim de onun yanı başında bulunduğum hiç aklıma gelmedi. Bir-iki saniye farkla, o ölenin ben olabileceğimi hiç düşünmedim. Tek düşündüğüm, Ralph'ın dilini bastırmak ve dişlerine bakmaktı. Ralph'ın yüzünde belli belirsiz bir gülümseme vardı, aralık duran dudaklarının arasından görünen dişlerinin uçlarına bakarak bir saat geçirmiştim. Otuz dört yıl sonra, o dişleri hâlâ anımsıyorum. Ve yarı açık-yarı kapalı gözlerini. Onları da anımsıyorum.

4

Birkaç yıl önce Brüksel'de yaşayan bir kadından bir mektup aldım. Mektupta bana bir arkadaşının, çocukluğundan beri tanıdığı bir erkeğin öyküsünü anlatıyordu.

Bu adam 1940 yılında Belçika ordusuna yazılmış. Aynı yıl, ülkesi Almanların eline geçince adam tutuklanıp bir savaş tutsakları kampına konulmuş. 1945 yılında savaş bitene kadar da kampta kalmış.

Tutukluların Belçika'daki Kızıl Haç görevlileriyle mektuplaşma hakları varmış. Bu adama da rasgele bir mektup arkadaşı verilmiş: Brükselli bir Kızılhaç hemşiresi; ondan sonra beş yıl boyunca bu adamla kadın her ay birbirlerine mektup yazmışlar. Zaman geçtikçe yakın arkadaş olmuşlar. Bir gün gelmiş (bunun ne kadar zaman aldığını tam bilemiyorum) aralarında arkadaşlıktan öte bir şey gelişmiş olduğunu fark etmişler. Yazışmaya devam etmişler, her mektupta birbirlerine daha da yakınlaşıyorlarmış, sonunda birbirlerine aşklarını itiraf etmişler. Böyle bir şey mümkün

olabilir miydi? Birbirlerini hiç görmemişlermiş, bir dakika bile birlikte olmamışlarmış.

Savaş bitince adam özgürlüğüne kavuşmuş ve Brüksel'e dönmüş. Hemşireyle buluşmuşlar ve ikisi de hayal kırıklığına uğramamış. Kısa bir süre sonra da evlenmişler.

Aradan yıllar geçmiş. Çocukları olmuş, yaşlanmışlar, dünya eskisinden biraz farklı bir dünya olmuş. Oğulları eğitimini Belçika'da tamamlamış ve lisansüstü eğitimi için Almanya'ya gitmiş. Oradaki üniversitede genç bir Alman kadına aşık olmuş. Annesiyle babasına mektup yazarak o kadınla evlenmek istediğini bildirmiş.

Her iki aile de çocuklarının bu kararma çok sevinmiş. Aileler buluşmaya karar vermişler ve kararlaştırılan günde Alman aile, Belçikalı ailenin Brüksel'deki evine gelmiş. Alman baba salona girip de Belçikalı baba onu karşılamak üzere ayağa kalktığında iki adam göz göze gelmişler ve birbirlerini tanımışlar. Aradan yıllar geçmiş olmasına karşın her ikisinin de karşısındakinin kim olduğu konusunda en ufak bir kuşkusu yokmuş. Hayatlarının bir bölümünde birbirlerini her gün görmüşlermiş. Alman baba, Belçikalı babanın savaş sırasında tutsak olarak bulunduğu kampta gardiyanmış.

Bana mektup yazan kadın, bu iki erkeğin aralarında bir düşmanlık olmadığını da hemen eklemişti. Almanların rejimi ne kadar korkunç olursa olsun Alman baba, Belçikalı babanın kendisinden nefret etmesine neden olan hiçbir şey yapmamış o beş yıl boyunca.

Öyle olmuş ki bu iki adamın aralarından şimdi su sızmıyormuş. Hayatlarının en büyük sevinci, müşterek torunlarıymış.

5

Sekiz yaşındaydım. Hayatımın o döneminde benim için dünyadaki en önemli şey beysboldü. New York Giants'ı tutuyordum ve siyah-turuncu kasklı o adamların yaptıkları her şeyi gerçek bir hayranın bağlılığıyla izliyordum. Şimdi bile, artık var olmayan bir sahada oynayan ve artık yalnızca adı kalmış olan o takımı anımsadıkça neredeyse bütün oyuncularının adlarını sıralayabilirim: Alvin Dark, Whitey Lockman, Don Mueller, Johnny Antonelli, Monte Irvin, Hoyt Wilhelm. Ama bunların hiçbiri Willie Mays'dan, o can yakıcı 'Selam, Millet' Çocuk'tan[1] daha büyük, daha kusursuz ve daha başarılı değildi.

O ilkbaharda, beni ilk kez birinci ligdeki bir maça götürmüşlerdi. Babamın arkadaşlarının Polo Alanı'nda loca biletleri vardı ve bir Nisan gecesi bir grup, Giants'larla Milwaukee'lerin maçına gittik. Kimin kazandığını bilmiyorum, o maçm en ufak bir ayrıntısını bile anımsamıyorum, ama

[1] Willie Mays herkesi bu sözcüklerle selamlardı. (Ç.N.)

anımsadığım bir şey varsa maçtan sonra annemle babamın ve arkadaşlarının bütün seyirciler gidene kadar yerlerinde kalıp konuştukları. Vakit o kadar geç olmuştu ki, sahadan geçip orta sahaya açılan kapıdan çıkmamız gerekmişti, çünkü açık bırakılan tek kapı oydu. Tesadüfen o kapı da oyuncuların soyunma odalarının tam altındaydı.

Sahanın kenarına yaklaşırken Willie Mays çarptı gözüme. Kim olduğundan en ufak bir kuşkum yoktu. Willie Mays'ti, formasını çıkarmış, günlük giysileriyle 2-3 metre kadar uzağımda dikiliyordu. Onun olduğu yöne doğru yürümeyi nasılsa becerebildim ve sonra, bütün cesaretimi toplayıp birkaç sözcük çıkarabildim ağzımdan: 'Bay Mays,' dedim, 'imzanızı alabilir miyim?'

Mays olsa olsa yirmi dört yaşında olmalıydı ama ona adıyla hitap etmek bir türlü elimden gelmemişti.

Soruma verdiği yanıt pek nazik olmasa da dostçaydı. 'Tabii oğlum, tabii,' dedi. 'Kalemin var mı?' Öylesine hayat doluydu ki, anımsıyorum bunu, gençliğin verdiği enerjiyle öylesine doluydu ki, benimle konuşurken olduğu yerde yaylanıyordu.

Kalemim yoktu, babama kalemini alıp alamayacağımı sordum. Ancak onun da kalemi yoktu. Annemin de. Öteki büyüklerin de hiçbirinin kalemi yoktu.

Büyük Willie Mays konuşmadan durmuş bizi izliyordu. Grupta hiç kimsenin yazacak bir şeyi olmadığı anlaşılınca Mays bana dönüp, 'Üzgünüm evlat,' dedi. 'Kalemin yoksa imza da vere-

mem.' Ve sonra stattan çıkıp geceye karıştı.

Ağlamak istemiyordum ancak gözyaşlarım yanaklarımdan aşağı yuvarlanmaya başladı, bunu engellemem mümkün değildi. Daha da kötüsü, arabada eve dönerken yol boyunca ağladım. Evet, hayal kırıklığından mahvolmuştum, ama öte yandan gözyaşlarıma engel olamadığım için kendimden iğreniyordum. Bebek değildim. Sekiz yaşındaydım ve büyük çocukların bu tür şeylere ağlamamaları gerekirdi. Willie Mays'in imzasını alamamakla kalmamış, elime başka bir şey de geçmemişti. Hayat beni sınamıştı ve kendimi her açıdan eksik hissediyordum.

O geceden sonra nereye gidersem gideyim yanımda kalem taşıdım. Cebimde bir kalem bulunduğuna emin olmadan evden dışarı adım atmamak bende bir alışkanlık oldu. O kalemle bir şey yapmayı planladığımdan değil, ama hazırlıksız yakalanmak istemiyordum. Bir keresinde boş elle yakalanmıştım ama bunun bir kez daha olmasına izin vermeyecektim.

Geçen yıllar en azından bana şunu öğretti: cebinde bir kalem varsa, büyük olasılıkla bir gün onu kullanmaya başlamak gelecektir içinden.

Çocuklarıma hep söylediğim gibi, işte ben böyle yazar oldum.

1995

KAZA RAPORU

1

San Francisco'da yaşayan genç bir kadın olan A., hayata yeni başlıyorken, neredeyse aklını kaçıracağı umarsız bir dönem geçirdi. Birkaç haftalık bir süre içinde işinden kovuldu, en iyi arkadaşı bir gece evine giren hırsızlar tarafından öldürüldü ve A.'nın sevgili kedisi çok ciddi bir hastalığa yakalandı. Nasıl bir hastalık olduğunu bilmiyorum ancak belli ki yaşamsal bir tehlike vardı; A., kediyi alıp veterinere götürdüğünde adam ona ameliyat edilmezse kedinin bir ay içinde öleceğini söyledi. Kadın ona ameliyatın kaça mal olacağını sordu. Veteriner çeşitli masrafların dökümünü yaptı, sonunda çıkan rakam üç yüz yirmi yedi Dolardı. A.'nın böyle bir parası yoktu. Bankadaki hesabında neredeyse hiç para bulunmuyordu; bu konuşmadan sonraki birkaç gün A. müthiş bir keder içinde dolaştı. Bir yandan ölmüş arkadaşını düşünüyordu, bir yandan da kedisinin ölmesini engellemek için gerekli olan imkânsız rakamı: üç yüz yirmi yedi Dolar.

Bir gün, Mission'dan arabayla geçerken kır-

mızı ışıkta durdu. Bedenen oradaydı ama düşünceleri başka yerdeydi, ve bu ikisi arasındaki boşlukta, hiç kimsenin tam olarak keşfedemediği ancak hepimizin zaman zaman yaşadığı o küçücük alanda, öldürülen arkadaşının sesini duydu: *Meraklanma*, diyordu ses, *meraklanma. Yakında her şey düzelecek.* Işık yeşil oldu, ancak A., hâlâ bu sanrı sesin etkisi altındaydı, bu yüzden hareket etmedi. O sırada arkadan gelen bir araba ona çarptı, arka lambalardan biri kırıldı, tampon da eğrildi. Arkadaki arabayı kullanan adam motoru durdurdu, arabasından inip A.'nın yanına geldi. Böyle kafasızca bir şey yaptığı için özür diledi. Yo, dedi A., benim hatamdı. Işık yeşil oldu ve ben hareket etmedim. Ama adam kusurun kendisinde olduğunda ısrar ediyordu. A.'nın kaskosu olmadığını öğrendiğinde (A.'nın, böylesine lüks şeylere ayıracak parası yoktu) adam A.'nın arabasının hasarının giderilmesi için gerekecek masrafı üstlenmeyi önerdi. Ne kadar tutacağım hesap ettirin ve faturayı bana yollayın. Benim sigorta şirketim bununla ilgilenir. A. itirazlarını sürdürdü, adama kazanın onun kusurundan kaynaklanmadığını söylüyordu ama adam ısrarından vazgeçmedi, böylece A. pes etti. Arabasını bir tamirhaneye götürdü ve ustadan tamponla arka lambanın tamirinin kaça çıkacağını hesap etmesini istedi. Birkaç saat sonra tamirhaneye döndüğünde usta ona yaptığı hesabı yazılı olarak verdi. Ne bir kuruş eksik, ne de bir kuruş fazla, miktar tamı tamına üç yüz yirmi yedi Dolardı.

2

Bana o öyküyü anlatmış olan San Francisco'lu arkadaşım W., yirmi yıldır film yönetmenliği yapıyor. Son projesi, bir anneyle genç kızının serüvenlerini anlatan bir romanı temel alıyor. Kurmaca bir roman bu, ama kitaptaki olayların pek çoğu yazarın kendi yaşamından alınma. Şimdi yetişkin bir kadın olan yazar, bir zamanlar o kitaptaki genç kızdı ve öyküdeki anne de –ki hâlâ hayatta– yazarın gerçek annesiydi.

W., filmini Los Angeles'te çekiyordu. Anne rolünü oynaması için tanınmış bir kadın oyuncuyla anlaşılmıştı ve W.'nin bir süre önce New York'a uğradığında bana söylediğine göre film sorunsuz çekilmiş ve prodüksiyon zamanında tamamlanmıştı. Ancak W. filmin montajını yapmaya başladığında birkaç sahne daha eklemeye karar vermiş, bu sahneler öyküyü daha da etkili kılacakmış. Bu sahnelerden birinde anne, evlerin bulunduğu bir mahallede arabasını sokağa park ediyormuş. W.'nin yardımcılarından birisi uygun bir sokak aramış ve sonunda birinde karar kılınmış, ge-

lişigüzel bulunmuş bu sokak anlaşılan, çünkü Los Angeles'in sokakları az çok birbirine benzer. Kararlaştırılan sabah, W., kadın oyuncu ve film ekibi, çekimi yapmak üzere sokakta toplanmışlar. Kadın oyuncunun kullanması düşünülen araba bir evin önünde park etmiş duruyormuş; özellikle seçilmiş bir ev değilmiş bu, sokaktaki evlerden herhangi birisiymiş– arkadaşımla baş rol oyuncusu kadın kaldırımda durmuş sahne üzerinde ve nasıl çekilmesi gerektiği konusunda konuşurlarken o evin kapısı hızla açılmış ve bir kadm koşarak dışarı çıkmış. Bir yandan gülüyor, bir yandan da çığlık atıyormuş. Bu gürültüden dikkatleri dağılan W. ile kadın oyuncu konuşmalarına ara vermişler. Çığlıklar atan, kahkahalarla gülen kadının biri, evin önündeki çimlerde koşuyor ve dosdoğru bizimkilerin üzerine geliyormuş. O çimlik alanın ne büyüklükte olduğunu bilmiyorum. W. bana bu öyküyü anlatırken bu ayrıntıyı atladı, ama zihnimde geniş bir yer olarak düşünüyorum orasını, böylece kadın kaldırıma ulaşıp kim olduğunu söylemeden önce büyükçe bir mesafe kat edecekti. Böylesi bir an, uzatılmayı hak eder bence –birkaç saniyeliğine olsa da– çünkü az sonra olacaklar o kadar olanaksız, o kadar akıl almazdı ki insan o sahneyi arkada bırakmadan önce birkaç saniye tadını çıkarmak istiyor. Çimlerin üzerinde koşan kadın, yazarın annesiydi. Kızının kitabındaki kurmaca kişi olan kadın, yazarın gerçek annesi olan kadın; ve şimdi de, tümüyle rastlantı sonucu, bu kadın, gerçek kahramanın kendisi olduğu bir kitaba dayanılarak çevrilen filmde

o kurmaca kişiyi canlandıracak olan kadınla karşı karşıya gelmek üzereydi. Kadın hem gerçek hem de hayaliydi. Onu canlandıran kadın oyuncu da hem gerçek hem de hayaliydi. O sabah kaldırımda her ikisi de duruyordu ama aynı zamanda tek kişiydiler de. Ya da belki aynı kişi iki kez vardı. Arkadaşımın bana anlattığına göre, kadınlar ne olduğunu en sonunda anladıklarında sarılıp kucaklaşmışlar.

3

Geçen Eylül'de birkaç günlüğüne Paris'e gitmem gerekti, yayıncım bana nehrin sol yakasındaki küçük bir otelde yer ayırttı. Yayınevinin bütün yazarları için o otelde yer ayırtırlar, ben de daha önce orada birkaç kez kalmıştım. Konumunun uygunluğu dışında –Saint Germain Bulvarı'nın hemen yanı başındaki dar bir sokağın ortasında– bu oteli ilginç kılan en ufak bir şey yoktur. Fiyatları ehvendir, odaları sıkıcıdır, kent rehberlerinin hiçbirinde adı geçmez. Oteli işletenler hoş kişilerdir, ama burası kasvetli, sıradan, hiç de güzel olmayan bir yerdir ve benim bağlı olduğum Fransız yayıncıyla çalışan birkaç Amerikalı yazar dışında o otelde kalan biriyle bugüne kadar hiç karşılaşmadım. Bu durumdan söz ediyorum çünkü bu otelin ferah bir yer olmaması öyküde rol oynuyor. İnsan Paris'te kaç tane otel olduğunu (Paris dünyadaki her kentten daha çok turist çeker) ve bu otellerde kaç tane oda bulunduğunu (binlerce, on binlerce kuşkusuz) durup düşünmedikçe geçen sene başıma gelenlerin önemini tam olarak anlayamaz.

Otele geç saatte vardım –en az bir saat gecikerek– ve resepsiyonda kaydımı yaptırdım. Arkasından da hemen yukarı çıktım. Tam anahtarımı kilide sokuyordum ki telefon çalmaya başladı. Odaya girdim, çantamı yere attım ve yatağın hemen yanında, aşağı yukarı yastık düzeyinde, duvarın içindeki bir girintiye yerleştirilmiş olan telefonu elime aldım. Telefon yatağa dönük olduğundan, kordonu kısa geldiğinden ve odadaki tek iskemle erişemeyeceğim bir uzaklıkta durduğundan telefonu kullanmak için yatağın üzerine oturmam gerekiyordu. Ben de aynen öyle yaptım, telefonun öteki ucundaki kişiyle konuşurken odanın karşı tarafında, masanın altında duran bir kâğıt parçası çarptı gözüme. Odanın içinde başka bir yerde duruyor olsaydım o kâğıdı göremezdim. Odanın boyutları öylesine küçüktü ki masayla yatağın ayak ucu arasında ancak bir-bir buçuk metre kadar bir uzaklık vardı. Yatağm başucundaki görece üstün konum, bana masanın altında ne olduğunu görebileceğim kadar dar bir açı sağlayan tek yerdi odada. Konuşmam bitince yataktan kalktım, masanın altında yere çömeldim ve kâğıdı aldım. Meraklıydım elbette, her zamanki gibi meraklıydım, ama olağanüstü bir şeyle karşılaşmayı da beklemiyordum. Kâğıt parçasının Avrupa'daki otellerde kapının altından atılan şu küçük mesaj kâğıtlarından biri olduğu çıktı ortaya. Kime-Kimden filan, tarih, saat, altında da notu yazmak için boş bir bölüm. Kâğıt üçe katlanmıştı, üstte kalan yüzünde büyük harflerle en yakın arkadaşlarımdan birinin adı yazılıydı. Birbirimizi

pek sık görmeyiz (O. Kanada'da yaşıyor) ama birlikte unutulmaz anlar geçirdik, aramızda büyük bir sevgiden başka bir şey de yok. Onun adını not kâğıdının üzerinde görmek beni çok sevindirdi. Bir süredir hiç görüşmemiştik ve benim Paris'te bulunduğum sırada da onun da orada olacağı hiç aklımdan geçmemişti. O kâğıdı bulduğum ve ne olduğunu anlayamadığım o ilk birkaç saniye boyunca O.'nun, benim Paris'e geleceğimi nasılsa haber aldığını ve oteli arayıp bana bir mesaj bıraktığını sandım. Mesaj odama getirilmiş ancak kim getirdiyse masanın kenarına bırakmış, kâğıt da oradan yere düşmüştü. Ya da odayı benim için hazırlayan kişi (oda hizmetçisi ?) kâğıdı kazayla yere düşürmüştü. Hangisi olursa olsun bu açıklamalar yeterince akla yakın değildi. Açı yanlıştı, kâğıt yere düştükten sonra biri onu ayağıyla itmediği sürece masanın altında o kadar uzağa gitmiş olamazdı. Bu varsayımımın üzerinden yeniden geçmeye başlamıştım ki daha önemli bir şey geldi aklıma. O.'nun adı mesaj kâğıdının dış tarafındaydı. Eğer mesaj bana bırakılmış olsaydı dış tarafta benim adım olurdu. Kâğıdın dış tarafına alıcının adı yazılırdı, gönderenin değil, eğer benim adım kâğıdın dışında yoksa başka bir yerde de olamazdı. Kâğıdı açıp mesajı okudum. Gönderen, adını hiç duymadığım biriydi, ama alıcı gerçekten de O. idi. Alt kata koşup görevliye O.'nun hâlâ otelde olup olmadığını sordum. Budalaca bir soruydu ama yine de sordum. O odada değilse artık O. nasıl otelde olabilirdi ki? Ben oteldeydim ve O.'nun odası artık benim odamdı. Görevliye,

O.'nun otelden ne zaman ayrıldığını sordum. Bir saat önce, dedi. Bir saat önce ben Paris'in merkezinin uzağında, bir taksinin içinde, sıkışık trafikteydim. Otele beklediğim saatte ulaşabilmiş olsaydım, O. kapıdan çıkarken onunla karşılaşabilirdim.

1999

HİÇBİR ANLAMI YOK

1

Onu ara sıra Carlyle Oteli'nde görürdük. Kendisini arkadaşım olarak nitelemem abartı olurdu ama F. yakın bir tanıdığımdı, kente geleceğini haber vermek için ne zaman telefon etse karımla ben onun gelmesini keyifle beklerdik. Cüretkâr ve üretken bir Fransız şair olan F. aynı zamanda Henri Matisse konusunda dünyanın önde gelen uzmanlarından biriydi. Aslında bu konudaki ünü o kadar büyüktü ki Fransa'daki önemli müzelerden biri ondan Matisse'in eserlerinin sunulacağı büyük bir sergi düzenlemesini istemişti. F., profesyonel bir küratör değildi, ama bu işi büyük bir enerji ve beceriyle üstlendi. Hedef, Matisse'in kariyerinin ortalarındaki bir dönemi içeren beş yıllık bir süredeki bütün tablolarını bir araya getirmekti. Düzinelerce tablo giriyordu işin içine ve bu tablolar dünyanın dört bir yanındaki özel koleksiyonlara ve müzelere dağılmış bulunduğundan F.'nin bu sergiyi hazırlaması yedi yıl sürdü. Sonunda, ortaya çıkarılamayan bir tek yapıt kalmıştı, ama çok önemli bir tabloydu o, serginin bel-

kemiğini oluşturacak parçaydı. F., tablonun sahibinin kim olduğunu bulamamıştı, nerede bulunduğu hakkında hiçbir fikri yoktu, o tablo olmazsa yıllarca yaptığı yolculuklar ve zahmetli çalışmalar boşa gitmiş olacaktı. Tam altı ay bütün zamanını o tablonun izini bulmaya ayırdı, sonunda o tabloyu bulduğunda onun bütün o süre boyunca burnunun dibinde olduğunu fark etti. Tablonun sahibi, Carlyle Oteli'nin bir dairesinde yaşamakta olan bir kadındı. Carlyle aynı zamanda F.'nin de tercih ettiği oteldi, ne zaman New York'a gelse orada kalırdı. Dahası da var, kadının dairesi, F.' nin her zaman ayırttığı odanın tam üstündeydi, tam bir kat üstünde. Bunun anlamı şuydu: F. ne zaman kayıp tablonun nerede olabileceğini düşünerek Carlyle Oteli'ndeki odasında yatağına uzansa, tablo tam üstündeki odada bir duvarda asılı oluyordu. Tıpkı bir düş imgesi gibi.

2

Yukarıdaki paragrafı geçen Ekim'de yazdım. Birkaç gün sonra Bostonlu bir arkadaşım beni arayarak tanıdığı bir şairin çok kötü durumda olduğunu haber verdi. Altmışlı yaşlarının ortasında olan bu adam, edebi güneş sisteminin en uzak köşelerinde geçirmişti yaşamını; Plüton'un üçüncü dereceden uydusu olan bir ayın çevresinde dönen ve ancak en güçlü teleskoplarla görülebilen bir asteroidin tek sakini olarak. Ben onunla hiç karşılaşmadım, ama yazdıklarını okudum ve onu günümüzün Küçük Prensi gibi kendi küçük gezegeninde yaşayan biri olarak hayal ettim.

Arkadaşım bana şairin sağlığının bozulmakta olduğunu anlattı. Rahatsızlığı konusunda birtakım tedaviler görüyormuş, parası suyunu çekmek üzereymiş, ve evinden atılma tehlikesi varmış. Şairi sorunlarından kurtaracak parayı hızlı yoldan toplayabilmek amacıyla onun onuruna bir kitap hazırlamak gelmişti arkadaşımın aklına. Pek çok şair ve yazardan katkıda bulunmalarını isteyecek, sağladıklarını göz alıcı, sınırlı sayıda hazırlanan bir kitapta toplayacak ve kitabı yalnızca abone

olanlara satacaktı. Ülkede, iyi bir kazanç sağlamasına yetecek sayıda kitap koleksiyoncusu bulunacağını hesaplıyordu. Para gelmeye başlayınca hepsi o hasta ve çaresiz şaire teslim edilecekti.

Kendisine verebileceğim ve bir yerlerde duran bir yazım olup olmadığını sorduğunda, yeni tamamladığım ve Fransız arkadaşımla kayıp tablo üzerine olan küçük öyküden söz ettim. Aynı sabah yazıyı arkadaşıma faksladım; birkaç saat sonra beni aradı, öyküyü beğendiğini, kitaba alacağını belirtti. Üstüme düşeni yapmış olmaktan dolayı mutluydum, mesele böylece çözümlendiğine göre konuyu aklımdan çıkarıp attım.

İki gece önce (31 Ocak 2000'de), on iki yaşındaki kızımla birlikte Brooklyn'deki evimizin yemek odasındaki masanın başında oturmuş onun matematik ödevine yardım ediyordum; negatif ve pozitif sayılar içeren uzun bir problem listesi. Kızım matematiğe pek fazla ilgi duymaz, çıkartmaları toplamalara, negatifleri pozitiflere dönüştürme işini bitirir bitirmez, birkaç gece önce onun okulunda gerçekleştirilmiş bulunan müzik resitali üzerine konuşmaya başladık. Kızım resitalde, Roberta Flack'in eski bir parçası olan 'Yüzünü İlk Gördüğümde' adlı şarkıyı söylemişti. Şimdi de ilkbahardaki resitalde söyleyeceği başka bir şarkı arıyordu. Bazı fikir alışverişlerinden sonra kızımın, söylemiş olduğu ağır tempolu ve hüzünlü balad yerine daha canlı ve neşeli, hızlı tempolu bir şey sunmasında görüş birliğine vardık. Kızım birden oturduğu iskemleden fırladı, '*Öyle hareketli olmazsa hiçbir şeye benzemez*' şarkısının sözlerini

söylemeye başladı. Anne-babaların çocuklarının yeteneklerini abartmaya meraklı olduklarını biliyorum ama ben kızımın o şarkıyı dikkat çekecek derecede güzel söylediğinden emindim. İçinden taşan müzik eşliğinde dans edip oynarken kızım sesini daha önce pek ulaşmadığı noktalara götürüyordu; bunu kendisi de sezdiğinden, kendi performansının gücünü hissedebildiğinden, bitirir bitirmez yeniden başladı şarkıya. Sonra bir kez daha söyledi. Ve bir daha. On beş-yirmi dakika boyunca ev, o bir tek, unutulmaz dizenin gitgide güzelleşen ve coşkulu varyasyonlarıyla doldu: *Öyle hareketli olmazsa hiçbir şeye benzemez.*

Ertesi gün (dün) öğleden sonra saat ikide posta kutusundaki mektupları aldım. Kocaman bir desteydi, her zamanki gibi çöpe gideceklerle önemli işler bir aradaydı. Mektuplardan biri New York'ta şiir kitapları basan küçük bir yayınevinden geliyordu, önce onu açtım. Hiç beklemediğim halde zarfın içinde arkadaşımın kitabına katkı olsun diye verdiğim öykünün dizilmiş metnini buldum. Yazıyı yeniden okudum, bir-iki düzelti yaptım, sonra kitabın yayına hazırlanmasından sorumlu olan editöre telefon ettim. Yayıncının, metnin önüne eklediği bir mektupta editör hanımın adı ve telefonu yazılmıştı, onunla kısaca konuştuktan sonra telefonu kapadım ve geri kalan zarflara döndüm. Kızımın aldığı Seventeen Dergisinin sayfalarının arasında sıkışmış olarak Fransa'dan gönderilmiş ince, beyaz bir paket duruyordu. Paketin arkasını çevirip gönderenin kim olduğuna baktığımda F.'nin adını gördüm, hani şu kayıp tablo olayın-

daki, Ekim ayında yazdığımdan bu yana ilk kez yeniden okuduğum o kısa öyküyü yazmam konusunda beni esinlendiren şair arkadaşım. Ne büyük rastlantı, dedim kendi kendime. Hayatım bunun gibi bir sürü ilginç olayla doluydu ve ne kadar çabalarsam çabalayayım bu tür şeylerden sıyrılamıyordum. Beni durmadan bu tür saçmalıklara bulaştıran dünya ne biçim bir dünyaydı?

Sonra paketi açtım. İçinde ince bir şiir kitabı vardı; bizde buna cep kitabı derler, Fransa'da ise *plaquette*. Topu topu otuz iki sayfaydı ve kaliteli, zarif bir kâğıda basılmıştı. Kitabın sayfalarını karıştırırken, şuradan bir dize buradan bir dize okurken F.'nin yapıtlarını karakterize eden o coşkulu ve çılgın üslubu ânında tanıdım; o sırada kitabın arasından düşen küçük bir kâğıt parçası çalışma masamın üzerine kondu. Kâğıt olsa olsa beş santim eninde ve bir santim boyundaydı. Ne olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Daha önce yeni bir kitabın sayfaları arasında böyle bir kağıt parçası gördüğümü anımsamıyordum; kitabın zarafetine uygun düşecek ender bulunur, mikroskopik bir ayraç olarak hizmet vermesi düşünülmediyse oraya yanlışlıkla girmiş demekti. Yanlışlıkla kitabın arasına girmiş olan o dört köşe kâğıt parçasını masamdan aldım, arkasını çevirdim ve orada bir şey yazdığını gördüm; bir tek satıra sıralanmış altı kısa sözcük. Şiirler Fransızca yazılmıştı, kitap Fransa'da basılmıştı, ama kitabın arasından düşen kâğıtta yazılı olan sözcükler İngilizce'ydi. Bir cümle oluşturuyorlardı; o cümle şuydu: *Öyle hareketli olmazsa hiçbir şeye benzemez.*

3

Buraya kadar gelmişken, bu bir dizi anekdota bir halka daha eklememek elimden gelmiyor. Yukarıdaki ikinci bölümün ilk paragrafının son sözcüklerini yazarken (günümüzün Küçük Prensi gibi kendi küçük gezegeninde yaşayan biri), aklıma *Küçük Prens*'in New York'ta yazılmış olduğu geldi. Bunu bilenlerin sayısı azdır, ama Fransızların 1940 yılında aldığı yenilgiden sonra Saint Exupéry terhis edilince Amerika'ya geldi ve bir süre Manhattan'da Güney Central Park, 240 numarada oturdu. Bu ünlü kitabı orada yazdı, Fransız çocuk kitaplarının en Fransız olanını. *Le Petit Prince*, Amerikan liselerinde Fransızca öğrenen hemen her çocuğun zorunlu okuma kitabıdır ve benden önce daha nice öğrenci için olduğu gibi benim için de İngilizce dışındaki bir dilde okuduğum ilk kitap olmuştu. Başka Fransızca kitaplar okumayı sürdürdüm. Sonunda, delikanlılık dönemimde, hayatımı kazanmak için Fransızca'dan kitaplar çevirdim, hatta yaşamımın bir döneminde dört yıl Fransa'da kaldım. F.'ye de orada rastladım ve yapıtlarını tanıdım. Biraz yakışıksız kaçabilir an-

cak ama şunu söylemem gerekir ki 1963 yılında bir yeniyetmeyken Küçük Prens'i okumamış olsaydım otuz yedi yıl sonra F.'nin kitabı bana gönderilmiş olmazdı. Bunu söylerken, üzerinde, *Öyle hareketli olmazsa hiçbir şeye benzemez,* yazan o gizemli kâğıt parçasını da asla keşfetmiş olamazdım, demek istiyorum.

Güney Central Park, 240 numaralı bina, Columbus Circle'a bakan köşede yer alan tuhaf, çarpık bir yapı. Yapımı 1941'de bitmiş, Pearl Harbor baskınından ve Amerika'nın savaşa girmesinden hemen önce de oturulmaya başlanmış. Saint Exupéry'nin o binaya ne zaman yerleştiğini bilmiyorum, ama o binaya ilk taşınanlar arasında olmalı. En ufak bir anlamı olmayan bu tür tuhaf, ayrıksı şeylerden biri sonucu, annem de ilk taşınanlardan biriymiş. On altı yaşındayken kız kardeşi, annesi ve babasıyla birlikte Brooklyn'den oraya taşınmış, beş yıl sonra babamla evlenene kadar da orada yaşamış. Ailesi için olağanüstü bir adımmış bu –Crown Heights'tan çıkıp Manhattan'ın en kibar semtlerinden birine taşınmak; annemin, Saint Exupéry'nin Küçük Prens'i yazdığı evde oturduğunu düşünmek beni çok duygulandırıyor. Hiçbir şey olmasa, annemin o kitabın yazıldığından hiç haberi olmaması, yazarının kim olduğunu bilmemesi beni etkiliyor. Annem, aynı kişinin bir süre sonra, savaşın son yılında uçağı düşerek öldüğünü de bilmiyordu. O sıralarda annem bir havacıya gönül vermişti ve tesadüfe bakın ki o adam da aynı savaşta ölmüştü.

Dedemle anneannem, ölene kadar Güney Central Park, 240 numaralı o evde oturdular (an-

neannem 1968'de öldü, dedem 1979'da); çocukluğuma ilişkin en önemli anılardan pek çoğu o evde geçmiştir. Annem babamla evlendikten sonra New Jersey'e taşınmış; çocukluk yıllarımda pek çok ev değiştirdik, oysa New York'taki o ev hep yerindeydi, değişken bir evrende sabit bir nokta olarak. O evde, pencerenin önünde durup Kristof Kolomb'un heykelinin çevresinde akan trafiği seyrederdim. O evde dedem benim için sihirbazlık numaraları yapardı. New York'un benim kentim olduğunun o evde farkına vardım ben.

Tıpkı annem gibi kız kardeşi de evlenince ayrıldı o evden. Çok geçmeden de (ellili yılların başında) kocasıyla birlikte Avrupa'ya yerleşti, orada on iki yıl kaldılar. Kendi yaşamımda aldığım çeşitli kararları düşünürken, şuna emin oluyorum ki, onların örneği, yirmili yaşlarımın başındayken beni de Fransa'ya yerleşmem için esinlendirmişti. Teyzemle eniştem New York'a döndüklerinde kuzenim on bir yaşındaydı. Onu bir tek kez görebilmiştim. Annesiyle babası onu bir Fransız okuluna vermişlerdi, ikimizin eğitiminin birbirini tutmaması nedeniyle kuzenimle ben, aramızda altı yaş fark olmasına karşın, *Le Petit Prince*'i aynı zamanda okuduk. O sıralarda ne o ne de ben o kitabın annelerimizin yaşadığı binada yazılmış olduğundan haberdar değildik.

Avrupa'dan döndükten sonra kuzenimle ailesi Yukarı Doğu Bölgesinde bir eve yerleştiler. Bunu izleyen birkaç yıl kuzenim saçını her ay Carlyle Oteli'nin berberinde kestirdi.

2000

PAUL AUSTER

KIRMIZI DEFTER

CAN

ÖYKÜ

Kırmızı Defter'deki öyküler, **Paul Auster**'ın özel dünyasına girmek isteyenler için biçilmiş kaftan. *New York Üçlemesi*, *Ay Sarayı*, *Şans Müziği*, *Timbuktu*, *Brooklyn Çılgınlıkları*, *Yazı Odasında Yolculuklar* gibi yapıtlarında olağanüstü düşgücünü ortaya koyan Auster, bu kitabındaki öykülerde, ya gerçekten yaşadığı ve tanık olduğu ya da yakınlarından, dostlarından dinlediği gerçek olayları anlatıyor. Ama bu trajik ya da komik olayları öykülerken, bir bakıma öteki yapıtlarının ipuçlarını sunuyor okurlarına. *Kırmızı Defter*'in, anlatı sanatından sapmadan sunulmuş bir yazınsal manifesto olduğu da söylenebilir.

Kitaptaki dört anlatının ortak yanı, rastlantıların insan yaşamındaki önemini vurgulamaları. Her şeyin ve herkesin gizemli bir biçimde birbiriyle bağlantılı olduğunu sezdiriyor Auster. Herkesin başına gelebilecek tuhaf, ayrıksı olayların, insan denen varlığın önceden bilinemeyen, değişken doğasını nasıl ortaya çıkarıverdiğini anlatıyor.

KAPAK RESMİ: JEFF DeVRIES

ISBN 978-975-510-546-8

9 789755 105468

http://www.canyayinlari.com

KDV İÇİNDEDİR